

จุลยุทธการวงศ์ ผูก ๒

เรื่องพงศาวดารไทย

ของสมเด็จพระวันรัตน์ วัดพระเชตุพน ในรัชกาลที่ ๑

พร้อมทั้งคำแปลของพระญาณวิจิตร

นายนาค โสจนานนท์ เปรียญ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อำมาตย์ตรี พระญาณวิจิตร (สิทธิ โสจนานนท์)

ณวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

จุลยุทธการวงศ์ ผูก ๒๓

เรื่องพงศาวดารไทย

ของสมเด็จพระวันรัตน์ วัดพระเชตุพน ในรัชกาลที่ ๑

พร้อมทั้งคำแปลของพระญาณวิจิตร

นายภาค โจนานนท์ เปรียญ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อำมาตย์ตรี พระญาณวิจิตร (สิทธิ โจนานนท์)

ณวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

0051-39660

E 8 W.O. 2544

71

03382

NR

DS

675

1209

2475

คำนำ

นายนาท โลงนันทน์ เบ็ญญู จะทำการปลงศพสนองคุณ
อามาคัยตรี พระญาณวิจิตร (สีหิ์ โลงนันทน์) ผู้เขียนนิคา แห่ง
ความมายังราชบัณฑิตยสภาว่า ใครพิมพ์หนังสือแรกในเวลาพระ
ราชทานเพลิงศพเรื่อง ๓ ขอให้กรรมการช่วยเลือกเรื่องหนังสือให้ ราช
บัณฑิตยสภาจึงเลือกหนังสืออุลยุทธการวงศ์ให้พิมพ์ ก็เห็นว่า
เหมาะแก่พระญาณวิจิตร เพราะพระญาณวิจิตรได้เป็นผู้แปลหนังสือ
เรื่องนี้ คำานหนังสือนี้มีมาอย่างไร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระยาคำวราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์คำนำไว้เมื่อพิมพ์ครั้งก่อนดังนี้

“มีคำเล่ากันมาแต่ก่อน ว่าหนังสือพงศาวดารไทยนั้น เกิมสมเด็จพระ
พระวันรัตนองค์ ๓ แต่งไว้เป็นภาษาขาลี แล้วสมเด็จพระปฐมมา
นุชิตชิโนรสได้หนังสือกรมกรรณนเป็นหลัก ทรงนิพนธ์หนังสือเรื่องพระ
ราชพงศาวดารละขยบทพิมพ์ ๒ เล่ม ก็วยเหตุนี้เมื่อในรัชกาลที่ ๕
ผู้ศึกษาโบราณคดีจึงได้ช่วยกันพยายามสืบหาหนังสือพงศาวดาร ซึ่ง
ว่าสมเด็จพระวันรัตนแต่งไว้ั้น แต่ก็หาพยไม่ เห็นแต่ได้ความจาก
สมเด็จพระสังฆราชวัดราชปรระภิชยุ ว่าหนังสือพงศาวดารที่แต่งเป็น
ภาษาขาลีนั้นเรียกว่ามหาอุลยุทธการวงศ์เรื่อง ๓ อุลยุทธการวงศ์เรื่อง ๓
และ ทรงชี้แจงว่าในหนังสือนั้น มีกชอยเอาศัพท์ภาษาไทย ผุกเป็น ขาลี
เช่นชื่อมนทัพเสนาปลัดกรมตำรวจ ผุกเป็นขาลีว่า จมิโน ทิพพะเสใน
ฉะนเขนตน ครั้งนั้นข้าพเจ้ากเป็นผู้ช่วยสืบหาด้วยคน ๓ ได้กราบทูล

ถามสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาบำราศนพิตย ๔ ถึง
หนังสือพงศาวดารที่แต่งเป็นภาษาบาลี ครั้นว่าได้เคยทูลขอพระเนตร
เห็นที่สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ๑ และรับจะทรงช่วยสืบด้วย ได้มี
รับสั่งให้นมิตพระมงคลเทพ เทียง วิภพระเชตุพน ซึ่งได้เคยเป็น
ถานานุกรมของสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ๑ มาทูลถาม พระ
มงคลเทพถวายพระพรว่า เมื่อสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ๑ สิ้น
พระชนม์แล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ ไปรอกให้
เจ้าพนักงานไปรับหนังสือต่าง ๆ ของสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ๑
บรรทุกข้างบนเข้าไปไว้ในพระบรมมหาราชวังทั้งสิ้น เข้าใจว่าหนังสือ
นั้นเห็นจะอยู่ในหอพระมนเทียรธรรม ข้าพเจ้าได้สืบหาในหอพระมน
เทียรธรรม และเมื่อรวมหนังสือหอพระมนเทียรธรรมเข้าในหอพระสมุท
สำหรับพระนคร ก็ได้ให้ค้นอีกครั้งหนึ่ง ก็หาพบหนังสือพงศาวดารที่
แต่งเป็นภาษาบาลีไม่ จึงปลงใจว่าหนังสือนั้นคงสูญเสียแล้ว ก็มี
ใ้สืบหาต่อมา

ครั้นเมื่อมะเดื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ทราบความจากสมเด็จพระพุทธา
จารย์ (เขม) ว่าที่วัดพระเชตุพนมีหนังสือปลัดคึกคักอยู่ตามกุฏิ ท่าน
รวบรวมไว้ได้หลายคัมภีร์ จึงได้ขออนุญาตให้พระยาปริยัติธรรมธาดา
(แพ ตาละลักษมณ์) เปรียญ ๑๖ ครั้ง ไปตรวจดู เมื่อจะมีหนังสือคัมภีร์ใดแปลก
กัณฑ์มีอยู่ในหอพระสมุท ๑ ข้าง พระยาปริยัติ ๑ ไปพบหนังสือสมทา
ยุดการวงศ์กับชุดการวงศ์รวมกันอยู่หอ ๑ แต่หนังสือสมทายุทธ
การวงศ์มีเพียง ๔ ผูก หนังสือชุดการวงศ์มีผูก ๑ ไม่ครบคัมภีร์

ขวิบูรณทง ๒ เรือง ดงกระนณกตองนขว่าถารสำคัญอินควระยอินก
 เพราะไคทงนงสออนมชอเสียงกตขคนมาเป็นสมีขัตของขานเมือง ไม่ทาย
 คณยเสยทเคยวณนขประการ ๓ จะไครู้วว่าเรองทงนงสอ ๒ คมกรนนเป็น
 อย่างไรทวขอกขประการ ๓

เมื่อไคทงนงสอมาพิทวระณา ไคควมว่าทงนงสอมาทอการวงศ
 และจุลยทอการวงศ สมีเค็ทพระวันรัตน วัคพระเชคทพน องคททเป็น
 อวารขของสมีเค็ทกรมพระปรมาณูชิต ๑ เป็นผู้แต่งทง ๒ คมกร คมกร
 มทายทอการวงศว่าควขพงศาวคการมอญเรองราชาธิราช เป็นทงนงสอ ๓๐
 ผลทข มีคาคาข้างท่ายขอกไว้ว่าสมีเค็ทกรมพระปรมาณูชิต ๑ แต่ขัง
 ทวงณวขเป็นสามเฉร ไคทวงธารานาให้ทานแต่ง ส่วนทงนงสอเรอง
 จุลยทอการวงศนั้น เป็นเรองพระราชพงศาวคการกรงค็รอยธิยา เริ่ม
 แต่เรองสกลวงศของพระเจ้าอู่ทองเป็นคันมา จะเป็นทงนงสอคผลทขทา
 ทรายไม่ เพราะไคมาแต่ผู้ก ๒ ผู้กเค็ยว แต่พอเห็นไคว่าสมีเค็ท
 กรมพระปรมาณูชิต ๑ ไคทวงแปลมาลงในทงนงสอพระราชพงศาวคการวง
 กังกล่าวกัน แต่ทวงแก้ไขไปจากของสมีเค็ทพระวันรัตนข้าง เรอง
 ขวิบริคของทงนงสอมาทอการวงศและจุลยทอการวงศ ไคเพียงเท่านี้

กรมการทอพระสมุค ๑ เห็นว่าทงนงสอ ๒ เรองนี้ นขว่าเป็น
 ทงนงสอสำคัญในจัวพวกทงนงสอโยวาคคค เพราะชนชอชอนามาแต่
 กอนและเสยทาไคควขยากคังกล่าวมาแล้ว สมีควระจะแปลชอกเป็นภาษา
 ไทยและพิมพ์กรยาคขบขไว้ขยาให้คณยเสย ึงไคขอแรงให้พระญาณ

(๔)

วิจิตร (สิทธิ โจนานนท์) เปรียญ แปลเป็นภาษาไทย” ตงทพิมพ์
ในสมุดเล่มนี้

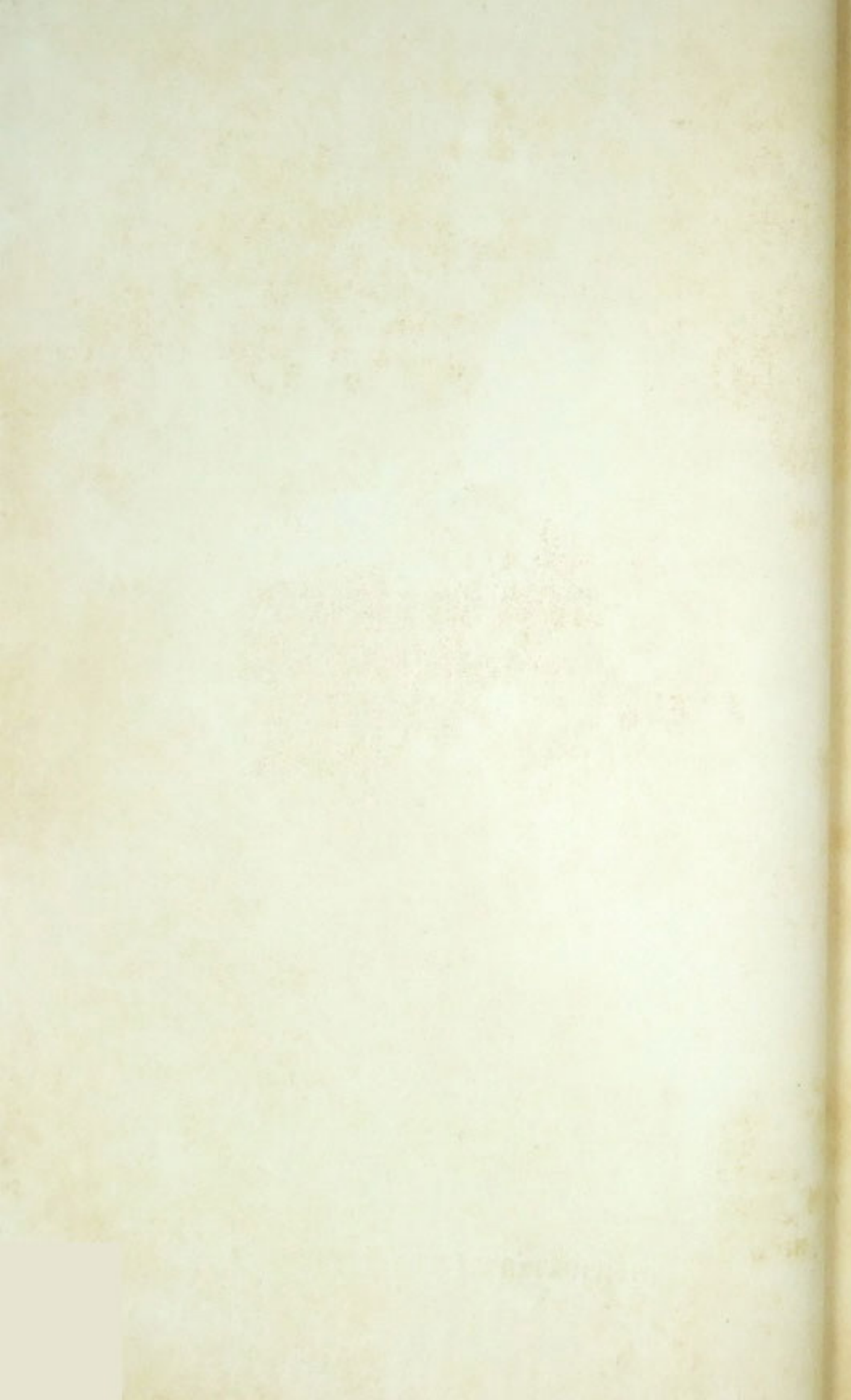
อนึ่งในการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เจ้าภาพได้เจตประวัติของผู้มรณะ
ส่งมาขอให้เรียงลงพิมพ์ไว้เป็นพระสถกด้วย จึงพิมพ์ไว้ที่ค้ำ้านั้นไป

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

พระญาณเวจิตร (สิทธิ โทจนานนท์)

ประวัติพระญาณวิจิตร

อำมาตย์ตรี พระญาณวิจิตร (สิทธิ โถยานนท์) เกิดเมื่อ
วันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗ บิดาชื่อนครวันควน
แซ่โล มารดาชื่อนิ่ม เกิดที่แพค้าบยางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๒๐ บรรพชาเป็นสามเณรสำนักอยู่ในวัดบวรนิเวศ สมเด็จพระ
พระยาหลวงวิสาขสมณเถรเป็นอุปัชฌาย์ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๓ ได้ลาสิกขา
ไปเสวยศราว ๓ ราวสามสี่เดือน แล้วกลับบรรพชาเป็นสามเณรอีก พระ
อธิมุนี (เอม อายวทุมน) เป็นอุปัชฌาย์ คราวนี้ไปสำนักอยู่
วัดเทพศิรินทร์ ได้ศึกษารามาคธและธรรมวินัยในสำนักพระมหาคณ
พระปลัดผา ผลิตุโต และพระยาธรรมปริชา (บุญ) ถึง พ.ศ. ๒๔๒๕
เข้าแปลพระปริยัติธรรมณสนามหลวง ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ได้เป็น
เปรียญ ๓ ประโยค

ถึง พ.ศ. ๒๔๒๘ อุปสมบทเป็นภิกษุ มีนามฉายาว่า อมุนโฆสิตโธ
สมเด็จพระสังฆราช (ปุสุตเทว) วัดราชประดิษฐเป็นอุปัชฌาย์ สมเด็จพระ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แต่ยังดำรงพระยศเป็น
กรมหมื่น กับพระธรรมไตรโลก (เกษ จันทาโร) เป็นกรรมวาจา
จารย์ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๘ เข้าแปลพระปริยัติธรรมณสนามหลวง ที่วัด
พระศรีรัตนศาสดารามได้ประโยค ๔ และ ๕ อุปสมบทอยู่ ๓๖ พรรษา

จึงลาสิกขา แรกเข้ารับราชการในกรมสรรพากรนอกกระทรวงมหาดไทย
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ มีตำแหน่งตำแหน่งตั้งแต่เป็นพนักงานกองเก็บเงินไต่เงิน
เสมียนเอก จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ สภานายกหอพระสมุดวชิรญาณได้ขอ
ย้ายมาเป็นพนักงานผู้ทูลการหอพระสมุด ฯ ครั้นหอพระสมุดวชิรญาณ
รวมเป็นหอพระสมุดสำหรับพระนคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ก็รับราชการ
ในหอพระสมุด ฯ นั้นต่อมา

ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ ไต่เงิน ตำแหน่งสมุหบัญชีใน หอพระสมุด ฯ นั้น
และ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นหลวงญาณวิจิตรในชั้น

ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎ
สยามชั้นที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานยศเป็นรองอำมาตย์ตรี
พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เลื่อนยศเป็นรองอำมาตย์โทและรองอำมาตย์เอก และได้รับ
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือกชั้นที่ ๕ ในชั้นด้วย

หลวงญาณวิจิตรเป็นตำแหน่งสมุหบัญชีหอพระสมุดสำหรับพระนคร
อยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงย้ายเป็นตำแหน่งบรรณารักษ์หอพระสมุดสำหรับ
พระนคร ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระในนามเดิม และได้พระราชทานเข็ม
ช้างหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็น
บรรณารักษ์ และได้เลื่อนยศเป็นอำมาตย์ตรี

นอกจากยศบรรดาศักดิ์ และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กล่าวมานี้
พระญาณวิจิตรยังได้รับพระราชทานเหรียญพระพิรุณในงานพระราชพิธี
บรรดาศักดิ์อีกหลายประการ

(๗)

พระญาณวิจิตรวัชรราชการอยู่ในตำแหน่งบรรณารักษ์รับทูลพระสมุท
สำหรับพระนครเปลี่ยนเป็นราชบัณฑิตยสภา จึงขอกราบบังคมทูล
ข้านาญในฐานะสูงชายเมธ พ.ศ. ๒๔๗๐

พระญาณวิจิตรช่วยเป็นโรคล้มพาดมานาน ถึงอนิจกรรมเมธ
วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

สิ้นประวัติสังเขปของพระญาณวิจิตรท่าน

จุดยุทธการวงศ์

เทหิ เสนายศาทหิ มนุเคน-
โต ทพหิ อทฐาพททวารโกฏ-
ฐกปริกฤษปะการปริยุณณิ นคร
การาเยตวา อณณาหารปาเดยยิ
สนนิจิตวา พลนิกาเย ๑ สุรพล-
โยเช ๑ ทคฺถิสสุสพาหน ๑
นानาวุอปริยุณณเ วิจาราเยตวา
ทิวสุเสเชว มหนเต เต สุรพล-
โยเช อุษยคุตาคโต ชีรายนคฺ
ชฺชฉนิคฺ ๑ อารภิ.

ททา ชีรายินุโต อติกฺกนคฺ
ทิวสุสํ ทํ สุวณฺณชฎมาถํ ปฏฺฐิ-
มาเนนุโต ทมฺมึ อากคํ อทิสฺวา
สํสโย ราชปุริเส เปเสตวา เต

พระเจ้านครสโคงคั้งยุดุกยา
เสนายคิ และข้าราชการทั้งยวง
ให้คักคั่งพระนครให้พร้อมไป
ด้วยเชิงเทินค้ำยคุประตุดอระย้อม
ปราการมั่นคงแล้ว ก็ให้สะสม
เข้าเปลือกสะเยียงอาหารไว้พร้อม
แล้ว ให้ปรนปรุงบำรุงพลนิกาย
นายทัพนายกองข้างม้าพาหนะตระ
เตรียมสรรพคัสตราวุธไว้ ให้บริ
บูรณ์ทุกประการ ถึงสามยแล้วก็
ยกพลโยฮาทัพใหญ่มารบพระนคร
เชิงราย.

ครั้งนั้นพระเจ้านครเชิงราย
คอยรัคอกไม้เงินคอกไม้ทองอยู่
เกินสามยแล้ว ก็ไม่เห็นมีคอกไม้
เงินคอกไม้ทองมา เกิดพระทัย

วิจารณ์เปตุวา สปัตถิ คัม ฌตุวา
สุรพลโยเช วิจารณ์เปตุวา สัม
เคย็ อุษุยตุคคโต อนุครามคเค
คสุส คัม วาสัทัพพ ปรุสสิตุวา
กุกุโธ สัม วาสัทัพพนายเก
อาณมาเปตุวา อุษุยตุคคโต คสุส
วาสัทัพพ ปหระติ.

โส ราชปุคฺคโต เท วาสั-
ทพุพนายเก ๑ สุรพลโยเช ๑
อาณมาเปตุวา เคย็ สุรโยเช อุษุ-
ยตุคคโต ปวิฏฺโฐ ปหระเปตุวา
คสุส วาสัทัพพ บุษุณิตุวา เท
โยเช คสุส มหนุเต มรณุเต
นาฎาเปตุวา ปหระเปติ.

โส ราชา เท พลนิกาย
มหนุเต มรณุเต ๑ ปลาขณุเต
๑ กิสฺวา อุกุราสนุโต กิโต
ภิชฺชนุโต ปลาขติ.

สงสัย จึงใช้ให้ราชบุรุษไปสืบข่าว
ทราบความว่า พระเจ้านครสโตงค์
เป็นกบฏ จึงให้จับแฉงเกณฑ์พล
ทหารวัยยกกองทัพไป ครั้นไปถึง
ท่ามกลาง มรคาไต เห็นกองทัพ
พระเจ้านครสโตงค์มาตั้งอยู่ ก็
ทรงพระพิโรธ เร่งให้นายก
นายกองยกพลออกโจมตีกองทัพ
พระเจ้านครสโตงค์.

ราชบุตรพระเจ้านครสโตงค์
ให้นายทัพนายกองพลทหารที่กล้า
แข็ง เข้าสู้รบยกกองทัพพระเจ้า
นครเชียงใหม่ มาฟันรพลโยธา
ทหารของพระเจ้านครเชียงใหม่ล้ม
ตายลงเป็นอันมาก.

พระเจ้านครเชียงใหม่ได้เห็น
พลนิกายของพระองค์ข้างพวกล้ม
ตาย ข้างพวกแตกหนีไปเป็นอัน
มาก ก็สะอึกตกพระทัยกลัว
แล้วแตกหนีไป.

โส ราชบุคโต ปลายนุค
ทสุส ราสีทพพิ ทิสฺวา อตุคโน
สุรโยเช อนุพนุชาเปตฺวา เทย
ยฺหฺวาเปตฺวา อนุคฺคฺติ.

โส ราชา ทคฺฉิชนุคโต
สํมคฺวี วกฺคินทิว ปลายนุคโต
นคฺวี ปตฺวา คมฺบิ ปวีสีทฺวา
รกฺชาเปติ.

มหาชนา นานาคามวาสิน
คิ ฌคฺวา อตุราสนุคฺวา ภาค
คามเคเท มทฺนเต ลทฺเทคฺวา
วณิ ปลายิตฺวา วนาวเน ปฏิว
สนุคิ.

โส สคฺจฺจนคฺวินุคโต ทค
ถาฮารคโต คมฺบิ อนุพนุคโต
นคฺวี ปตฺวา ยฺทฺทวคฺคิ รุยา
เปตฺวา เทย คิ ปวีวาราเปติ.

โส ชิวาอินุคโต สุรพลโยเช
ทสุส มทฺนเต ๑ อตุคโน อยฺยเก

ราชบุตรพระเจ้านครโตงค
ได้เห็นกองทัพพระเจ้านครเชียงใหม่
แตกหนีไปแล้ว ก็ให้พลทหารของ
คนที่แก้ตัวกล้าไล่ติดตามไป.

พระเจ้านครเชียงใหม่ ก็เสด็จ
ขึ้นคอช้าง เร่งรีบหนีไปตั้งกลาง
คืนกลางวันจนถึงพระนคร เข้า
พระนครได้แล้วก็ให้รักษามันไว้.

พวกมหาชนชาวบ้านไค้ทวาย
เหตการณ์แล้วก็เสด็จตกใจกลัว
ทิ้งบ้านเรือนเสีย พากันหนีไป
ซุ่มซ่อนอยู่ในป่า

พระเจ้านครโตงค ก็เสด็จ
ขึ้นทรงช้างพระที่นั่ง ติดตามพระ
เจ้านครเชียงใหม่ไปจนถึงพระนคร
แล้วให้ตั้งค่ายล้อมพระนครไว้.

พระเจ้านครเชียงใหม่ได้เห็น
พลทหารของพระเจ้านครโตงค

สุรโยเซ ๑ มหนเต วิชชุนเต
 ปลายนเต ๑ ทิสฺวา เกหิ มนุ-
 เคนุโต ปรราชย์ อตฺตโน อญฺช-
 ฌนฺตํ สมฺปสฺสฺสนฺโต นครี รกฺขิตฺตุ
 อสฺสโกนฺโต วิจาเวคฺคํ สํหิ อปฺยา-
 ญฺณนฺโต ทิหิ นครี รกฺขนฺโต
 ภิโต มชฺฌิมยาเม ปุคฺคทาเว ๑
 ฌาติโย ๑ ทาสีทาเส ๑ มหน-
 เตยฺหิ ทคฺคธอสฺสพาทเน ๑ เสนา-
 ปรตามรฺจาทโย สุรพลโยเซ ๑
 อาทาย นครี ฉตฺตเทคฺควา คโต
 นิฏฺฆมิตฺวา ปลายนฺโต รกฺขิตฺติ
 อากนฺตฺวา อญฺญกฺกเมน ปรฺจฺจา
 ฐาเวคฺคํ เท โสหิยาเปคฺควา ปลายทิ.

กล้าแข็งมาก เห็นพลทหารของพระ
 ของฉันน้อยกว่าพากันแตกหนีไป จึง
 ประจักษ์เสนาข้าราชการทั้งปวงเห็น
 พร้อมกันว่าไม่สามารถจะสู้รบเอา
 ไชยชนะรักษาพระนครไว้ ได้แล้ว
 จะรีบจัดแจงเตรียมการที่จะต่อสู้
 ไม่ทันท่วงที แต่รักษาพระนครไว้
 ได้ถึงสามวันแล้ว กลัวว่าจะรักษา
 ค่อยไปอีกไม่ได้ ก็ทั้งพระนครเสี
 ฟ้าพระมเหสี และพระประยูรญาติ
 ทาสีทาส ช้างม้าราชพาหนะ
 กับทั้งเสนาข้าราชการพลทหารที่
 แกล้วกล้าเป็นอันมากออกจากพระ
 นครหนีไปในเวลากลางคืน จึง
 ให้พลทหารวิ่งท้าย เพื่อจะไ้รับ
 รองป้องกันข้าศึกณภายหลัง โย
 ลำค้ำมา.

เต ราสีทพฺพา ปรฺชฺชณฺตฺวา
 ปรฺชฺชณฺตฺวา อปฺยาญฺณนฺตฺวา คิ ฌคฺควา
 อปฺยปกา อญฺญนฺตฺวา คิ ปรฺชฺช-

ฝ่ายพวกกองทัพที่ตั้งล้อมพระ
 นครอยู่นั้น ตันยังหาทันพร้อม
 เพียงกันไม่ ครั้นได้ทราบข่าวพระ

ณิควา วา อปาย์ณิควา วา คิ
บุชณิควา วา อยชณิควา วา
วิชิตซีณิ คิ อณพนุณิควา คิ อล—
ณิควา นีวคฺทณคิ.

โส สคฺทงฺคนรินุโท คิ นคร
ณิควา มพาสเน วิจาเรตฺวา
คฺทล วสคิ.

โส ชีรายินุโท เต ชเน
คฺทาย อากนุควา สุยามยฺเทเส
ชีรยาลการนคฺทสฺส สมิเย วนิ
คฺทวา สกฺกณน คายสวณฺเณ
คฺทณคฺทวา คสฺส หคฺทณมุเข จิเตน
ณฺเณณฺณภาเวน มหาราช ทวี
ณฺเณคฺทล มา คคฺทณฺโถ อีธ วส—
เชว ปุชฺชามิตฺทโค อีทฺ จานัน
ณฺพนุณคิ อีทฺ จานัน ชยภุมมิก

เจ้านครเขียงรายหนีไปได้แล้ว ก็
ติดตามไปน้อยตัวนักทันอย่างไม่ทัน
ข้าง ได้สู้รบกันข้าง ไม่ได้สู้รบ
กันข้าง ติดตามไปจนถึงพระวราช
อาณาเขตต์ ครั้นไม่ได้ตัวพระเจ้า
นครเขียงรายแล้วก็พากันกลับไป.

พระเจ้านครสโตงคิ ได้พระ
นครเขียงรายแล้ว รวยรวมได้
พลเมืองเป็นอันมาก ก็ประทับ
อยู่ในพระนครเขียงรายนั้น.

ส่วนพระเจ้านครเขียงรายก็พา
คนทั้งนั้นมาทางสยามประเทศ ถึง
เข้าใกล้เมืองกำแพงเพชรแล้ว ด้วย
บุญญาภิบาลของพระเจ้านครเขียง
ราย จึงบันดาลให้ท้าวสักกเทวราช
แปลงเพศเป็นพระคายนคิมาขึ้นอยู่
ตรงหน้าข้างพระที่นั่งทูลว่า คุกร
มหาราชเจ้า พระองค์อย่าได้เสด็จ
ไปก่อนเลย จึงประทับณที่นถก

โส ทศุต รัชช กาวเรนโต
ปน มหุลโลก ฮายุหปรีโยसान
กาลกโต ขดากมมคโต.

เสวยราชสมบัติอยู่ในพระนคร
ไตรตรังคันั้น จนทรงพระชนม์
พระชนมายุแล้ว ก็เสด็จไปตาม
ขดากกรรม.

คสุส ปุคโต คุวิคฺวิงฺคราชา—
นาม ทศุต รัชช กาวเรตฺวา วั
กุสฺสจิตฺโต ทถา กาลกโต ขดา—
กมมคโต.

พระราชบุตรของพระเจ้านคร
เชียงใหม่ นั้น ทรงพระนามว่าพระ
เจ้าไตรตรังค โศเสวยราชสมบัติ
ในพระนครไตรตรังคันั้นต่อมา
มีพระทัย ประกอบไป ด้วยพระราช
กุศลเหมือนอย่างพระราชบิดา ครั้น
สิ้นพระชนมายุแล้ว ก็เสด็จไป
ตามขดากกรรม.

จิรายเรนโย ปุคฺคนคฺคา
ทิจฺคฺอนุสนฺนิกฺคา วั ทศุต รัชช
กาวเรตฺตา ทานาทินิ ปุณฺณกม—
มานิ ๑ กาวาเปตฺวา นีวปฺจา—
มิตฺตา สฺขอสฺวาสา อเสสิ.

พระราชบุตรพระราชบิดา
ของพระเจ้านครเชียงใหม่ เสวย
ราชสมบัติอยู่ในพระนครไตรตรังค
นั้นสืบสันตติวงศ์มาจนถึงสาม
พระองค์ ทรงบำเพ็ญแต่พระราช
กุศลมีทานเป็นต้น ไม่มีปฏิบัติ
ขี้ขามมีกรรมมารบกวน ก็อยู่เป็นสุข
สลายพระทัย.

คทา เอโก ปุริโส วิวิชัย-
ลกคณพิทกาโย ดลเชคคิ กตุวา
มริจวพิเช ๑ มทนุเต อปรณ-
ณพิเช ๑ ไรเปควา เทย อุกเกณ
สิณพิควา เทย เกล้ วชุลมมานัน
ผลเต วิถิตควา ชีวติ ปาเลติ.

เอโก วปรุกโข เกทสมิเป
จิโต เณ ปุริเสน ทคุด มุคค
กโต มทนุคณโล วชุลมติ.

อล คิริคิริกนคเว รณโย
เอกา ราชธิตา อภิรป่า วผล
ฉาคา ทาลีทาลี วผล กิยาเปสิ.

เต ทาลีทาสา นานาเปณ ๑
วิรณุกา วผล อลณุกา ปริ-
เขสนุกา ทสุส ปุริสสุส ดล-
เชคคิ คณควา สุกิ วผล มทนุคิ

ครั้งนั้นมบุรุษผู้หนึ่งเป็นตะ
เป็นปมทั่วไปทั้งกาย ทำไว้ขย
ที่ก่อนปลุกพริกมะเขือฉ่องงาไว้
อันมาก ซากัษรคด้วยน้ำ ก
พริกมะเขือฉ่องงานั้นมีผลเจริญ
ก็เก็บผลไปขายเลี้ยงชีวิต.

มีต้นมะเขือต้นหนึ่ง เกิด
ดที่ใกล้เรือน บุรุษนั้นได้ถ้าม
รดลงที่ต้นมะเขือนั้นจนมีผล
ใหญ่เจริญขึ้น.

ครั้งนั้นพระราชธิดาเอก
พระเจ้านครไตรตรึงศ มีพระ
พระโคมงามยิ่งนัก มีพระประ
จะเสวยผลมะเขือ จึงใช้ให้
ทาสาไปเที่ยวซื้อผลมะเขือ.

พวกทาสีทาสาเหล่านั้นก็
ไปทุกบ้านตลาด ไม่ได้ผล
จึงเที่ยวแสวงหาไปจนถึงไร่ก่อน
บุรุษนั้น เห็นผลมะเขือใหญ่

ที่สุวา ทสุส คมขี้ กิณิควา
คสุสา ราชธิดาข ทิ เทติ.

ซึ่งผลมะเขือของบุรุษนั้นมาถวาย
พระราชธิดา.

สา ราชธิดา มหาปุณณ—

ปุศุภคามิกถกชุกคา ๑ ปุพเพ
เคน กตปุณณชุกคา ๑ วัฒน
คคา ยัตติโสมนสฺเสน คมขี้
ปริภุชชติ.

พระ ราชธิดามีพระประสงค์
อยากเสวยผลมะเขือ ก็เพราะ
ความที่พระ องค์จะได้พระราชบุตร
และพระราชสาหมที่มีบุญใหญ่ และ
เพราะความที่บุรุษนั้น มีบุญได้กระ
ทำไว้แล้วแต่ในกาลปางก่อนด้วย
พระ ราชธิดาก็ เสวยผลมะ เขื่อนั้น
ด้วยพระทัยขจิต โสมนัส.

อด เคน กาวณน คสุสา
พุกเก มหาปุณณโณ สกุกโก
ปชชชติ.

ธาคิยที่ พระราชธิดาได้เสวย
ผลมะเขื่อนั้นเป็นเหตุ ผู้มีบุญใหญ่
ก็อุปยัคิยังเกิดขึ้นในพระครรภ์ ของ
พระราชธิดานั้น.

คสุสา คพุกโก ปากฏ
เวยฺย ณาติโย สัสสา คสุสา
ปุจฺฉิตฺวา อณฺเวยตเรน ปุริเสน
สฺวาสา อสฺสฏฺฐาติ สุกฺกวา

พระครรภ์ของพระราชธิดานั้น
ก็เกิดปรากฏ บรรดาพระประยูร
ญาติทั้งปวงมีความสงสัยไต่ถาม
ทราบความว่า พระราชธิดาไม่ไค้

สจฺเจน สุวริตี คมฺปิ ฅตฺวา
คพฺเพ วสนฺตสฺส ปุคฺคสฺส ปุณฺ—
ณานุภาเวน ทสฺสา คพฺพิ มิกฺก—
จิตฺเตหิ อฏฺฐธา ปาเลนฺติ.

สังวาสไม่ได้ระคนปนร่วมกับด้วย
บุรุษคนใดคนหนึ่งเลย ครั้นได้
ทราบเหตุนี้โดยซอส์ตีย์สุวริตแล้ว
ก็พากันมีจิตต์เมตตา ไม่คังโกร
ช่วยกันรักษาพระกรรมราชของพระรา
ชธิกา ด้วยบุญญาภาพของพระ
ราชบุตรที่อยู่ในพระกรรมราชนั้น.

อเสสา ทสฺมาสจฺเจน ปุณฺณ
อณฺเณตถกฺขณสมฺมุนาคคิ สุวณฺเณ—
รปฺสทิสฺส อภिरูปํ ปาสาทิกิ ปุคฺคคิ
วิชาเย.

พอบรรจบ ครบถ้วนทศมาส
พระราชธิกา ก็ประสูติพระราชบุตร
มีพระรูปพระโฉมงามยิ่งนักเปรี๊ยะ
ประคองรูป ทนาย ช่าง หล่อด้วย
ทองคำ ขริบรณไปถวายบุญลักษณะ
อันประเสริฐน่าเลื่อมใส.

ฉาติโย สพฺเพ คมฺปิ ปา—
วิวิยนฺตา อุตฺตมฺภา ปาลยนฺติ.

พระประยูรญาติทั้งปวงก็ช่วย
กันบำรุงเลี้ยงรักษาพระราชกุม
ารนั้นไว้.

โส ราชา อหฺยโก ทสฺส คิ
วิมฺสนฺโต ปุริโส สพฺเพ ฅตฺ—
ปุทฺตธา ราชวเส อากฺขณฺตฺติ

ส่วนสมเด็จพระโอยกามีพระราช
ประสงค์จะทอดของ พระราชกุม
ารให้ตั้งกีดของร้อง ประภาคไปว่าให้

ภเวญาราชเปตฺวา สพุพทตฺต สุตฺต
 วสุสเสสกาถ ราชกุมารํ อลง—
 การาชเปตฺวา กุมาราลงกาเรน
 ราชญฺชาเน ทมฺมํ นิสิตฺทาเปตฺวา
 สพุเพ ยฺริเส ปกฺโกสาเปตฺวา
 เอเกกํ ยฺริสํ ผลยฺวทฺตถกํ กุมาร—
 วสุส สนฺทิกถ ยฺวิญฺชาเปตฺวา โย
 ยฺริสํ อิมฺสฺส ยฺทิทา อยํ ตฺสฺส
 วทฺถํ คณฺทคฺคิ อธิญฺชํทิกฺวา ตฺสฺส
 ทคฺถเอ ผลยฺวํ ทํ กุมารํ คณฺททา—
 เปทฺติ.

บรรดาบุรุษทั้งปวงถือผลไม้ หรือ
 ขนมมาในพระราชวัง แล้วให้
 ประทับตักแต่งพระราชกุมารด้วย
 เครื่องประทับสำหรับตักแต่งพระ
 ราชกุมาร ในกาลเมื่อพระราช
 กุมารมีพระชนมพรรษาได้ยี่สิบ
 แล้วให้ประทับนั่งในพระราชฐาน
 แล้วมีรับสั่งให้บุรุษทั้งปวงถือผล
 ไม้และขนมเข้าไปใกล้พระราชน
 กุมารทีละคน แล้วทรงอธิษฐานว่า
 บุรุษผู้ใดเป็นบิดาของพระราชกุมาร
 นี้ ๆ จงรับเอาสิ่งของ ๆ บุรุษนั้น
 ครั้นทรงอธิษฐานแล้วก็ให้พระราช
 กุมารรับผลไม้และขนมของบุรุษนั้น.

โส กุมารโ อปฺยวิญฺโช ทํ
 ผลยฺวํ คณฺทคฺคํ ทิฏฺฐคฺคิ

ส่วนพระราชกุมารก็ไม่เข้าไป
 รับผลไม้และขนมนั้น. ทรงประทับ
 ยืนนั่งอยู่.

โส ยํ สพุเพสํ ยฺริสํ นํ ทคฺ—
 ตฺสํ ผลยฺวเ น คณฺทคฺคิ.

ไม่ทรงรับผลไม้และขนมในมือ
 ของบุรุษเหล่านั้นหมดทุกคน.

โส ราช ราชปุริเส ปุริสา
สพเพ กิ ชัยนุติ กิ ปุริมิ.

ราชปุริสา รัตน มหาราช
เอโก ปุริโส วิวิธิตกคณทิก—
กาโย ลลเขตเต อตุติ.

โส ราช ราชปุริเส ทิ
ปุริส อทราเปติ.

ราชปุริสา ทตา อกสุ.

โส ปุริโส สิโกทนชัยุท
คเหตุวา ราชปุริเสหิ อากโต
เอกมนุติ นิสิติวา ราชาน
วนทิวา อฏฐาส.

โส กุมารโ ทิ ทิสวา โสเม—
นตุสชาโต ทสสุ สนุติ กิ อวิทวา

สมเด็จพระโอยกาจึงทำวิธตาม
ราชบุรุษว่า บรรดาบุรุษทั้งสนทม
เพียงเท่านั้นแลหรือ.

ราชบุรุษกราบทูลว่า ข้าแต่
พระมหाराชเจ้า ยังมีบุรุษเป็นคอง
เป็น ปมทั่ว ไป ทั้ง กาย อาศัยอยู่
ไว้คอนอีกคนหนึ่งพระพุททเจ้า.

สมเด็จพระโอยกาจึงไปรอก
ราชบุรุษไปพาบุรุษนั้นมา.

พวกราชบุรุษ ก็ ไปพาบุรุษ
มาเฝ้าตามพระราชประสงค์.

บุรุษนั้นถอกขนเข้าเช่นมา
ราชบุรุษ ครั้นถึงจึงนั่งถวายบัง
บรมกษัตริย์ แล้วก็เฝ้าอยู่
สมควร.

พระราชกุมารได้ทอกพระ
เห็นบุรุษนั้นแล้ว ก็ เกิดขี้ติไฉน

คิวิ อาสิงคิควา สีโกทณย์ณุฑิ
 คเหตุวา ภูณชติ ปุพเพ สนนินา—
 สอุปนิสสัยคฤตา ๑ ทสฺส สมนว—
 ซาทคฤตา ๑.

แค้นเข้าไปใกล้กอกคอบุรุษนั้นแล้ว
 ก็รีบร้อนเข้าขึ้นมาเสวย เพราะ
 อุปนิสสัยที่เคยอยู่มาแต่ในกาลปาง
 ก่อนด้วย เพราะพระราชกุมาร
 เกิดเอนองมาแต่สมัยภวะของบุรุษนั้น
 ด้วย.

สพเพ ชนา ราชาทโย ทิ
 ทิสฺวา วิมฺหิตฺตฺวา ทิ ปุริสฺส น—
 นปุปรการิ ทรหิตฺตฺวา คจฺจนฺติ.

บรรดาชนทั้งปวง มี พระมหา
 กษัตริย์เป็นประธาน ได้เห็น
 อาการ แปลกประหลาดก็เกิดจิตต์
 พิศวง พากันติเคียนบุรุษนั้นมี
 ประการต่าง ๆ แล้วต่างคนก็ต่าง
 พากันหลีกไป.

ราชา ลชฺชนโต อุกฺโก มา—
 คาปฺคฺเต ทสฺส ทคฺวา อพฺมุเป
 เทยิ โอรุชฺทาเปคฺวา วุชฺทาเปติ.

สมเด็จพระโอยกาภิระฮายพระ
 ทัย จึงไปรทพระราชทานมาวคา
 และบุตรทั้งดองให้แก่บุรุษนั้นแล้ว
 จึงให้ชนทั้งสามนั้นลง แพลตชนนำ
 ไป.

เทสฺ อพฺมุเป วุชฺหิตฺตฺวา ทสฺส
 ถลเชทฺตฺสมีเป วยฺทึยฺ ปคฺวา

แพทองชนทั้งสามนั้นลอบไป
 ถึงเกาะมะเขือใกล้ไว้ก่อนของบุรุษ

เคน คิ อากาทุมิคฺวา ทศฺต พนฺธิคิ
วิบุยฺหิ.

นั่นแล้ว บรมนั้นก็เห็นขวเขาเกาะ
นั่นได้แล้ว ก็ผูกจอกแพอยู่ที่
เกาะนั้น.

คิ จานํ นกรโต ทรมคฺคิ
ทิวสภาคิ ภเวยฺห.

ที่นั้นไกลพระนคร ประมาณ
ทางเพียงช้วนหนึ่ง.

โส ปุริโส ปุคฺคทาวํ อาทาย
อุพฺมุปลา อุกโต อคฺคโน ฤต—
เขตฺเต ปุคฺคทาเวหิ สห ปฺพิ—
วสฺหิ.

บรมนั้นก็พายุดรภรรยาจนท
แพไปอยู่ด้วยกันที่ไร่นาของตน

สา ราชธิดา เคน สมคฺค—
สฺวาสา ฌาตเกหิ ทินฺนา น สฺภา
สฺกสฺหิสฺสา ปุคฺคสามิกิ ขิยาขนฺคิ
ปารีหริยา อนฺทคฺคา สพฺพา
อิกฺคิโย ปจฺม สามิกิ สมิคฺวา
ปจฺฉา ปุคฺคิ ลภนฺคิ อหฺเฆ
ปจฺม ปุคฺคิ สมิคฺวา ปจฺฉา สามิกิ
ลภามิ อหฺ กาลกิณฺณี สพฺพา
อิกฺคิวิคฺคฺดา มม ปุคฺคโต สเว

พระราชธิดาก็ได้อยู่รวมกัน
บรมนั้น จึงมารำพึงในพระทัย
บรรดาหญิงทั้งหลายซึ่งอยู่ด้วยกัน
ที่ญาติยกให้แล้ว ถึงสามจะ
สวยงามก็เหมือนเหมือนสวยงาม
ขอมรัก บุตรและสามีย่างขำเผลอ
ไปตามยากตามจน บรรดาหญิง
ทั้งปวงเขาได้สามีก่อนแล้ว จึง
บุตรก็อภัยหลัง ส่วนเขาได้

สนธิ บัณฑิต ฤทธิ สขุ ฤทธิสุสดี
 อหิ สขุชิตา มม ปุตุโต อสนิ
 ฤทธิ บัณฑิต ฤทธิ อิทานิ ฤทธิ
 ฤทธิ ฤทธิ อหิ ฤทธิชิตา ฤทธิ
 ปุพุเพ ฤทธิมมกตา ยถากมมเม
 สามิเกน วสามิถิ จินเตตวา
 ปโรทคิ.

เสียก่อนแล้ว จึงได้สามิต่อภายหลัง
 ภายหลัง ทั่วเราเป็นหญิงกาลกณิณิ
 กัยหญิงทั้งปวง ฉ้ายุตรของเราได้
 บิดาเป็นคนมีทรัพย์ บุตรของ
 เราจะได้ความสุข ทั่วเราก็จะ
 พลอบได้ความสุขด้วย บัณฑิต
 ของ เรามาได้ บิดาเป็นคนทุกคะไม่
 มีทรัพย์จึงได้ความสุขยากลำบาก
 ถึงเพียงนี้ ทั่วเราก็พลอบได้ความสุข
 ยากลำบากด้วย เพราะ
 กระทำกรรมที่ชั่วไว้แต่ในกาลปาง
 ก่อน เราจะอยู่กับสามิไปตาม
 ยถากกรรม ครั้นพระราชธิดาเจ้า
 ทรงว่าฟังฉะนี้แล้ว ก็ทรงพระ
 กรรแสง.

อเดกทิวส์ สามิ สามิ อมูหากิ
 ปุตุโต มฤคคาโต อมฤคโกสนิ
 น ฤทธิชิติ ฤทธิ ฤทธิ ปุตุโต
 ปริเยสาหิติ.

อยู่มาวันหนึ่ง พระราชธิดา
 เจ้าจึงบอกสามิว่า ข้าแต่เจ้า บุตร
 ของเราอยากกระกินปลา ถ้ามีแต่
 เข้า ไม่มี ปลาแล้วบุตรของเรา
 เข้าไม่ได้ ท่านจงไปหากระกินปลา
 มาเถิด.

โส สามโก กุมมินิ คเหตุวา
กณฺหาริ กณฺทวา ตตฺถ กุมมินิ
อุปนิกุชิปฺติ.

คตฺถ มจฺโฆ ๑ ปุถฺติโก ๑
น สชฺชกฺกิ สุวณฺณายี เทสํ ปุณฺ-
ณชาคา มหนฺตา อุกฺเก สนฺ-
กนฺตา ตตฺถ สชฺชนฺติ.

โส ปุริโส ตตฺถ กณฺทวา
กุมมินิ อุกฺกิชฺชิตฺวา ปุถฺติกมฺหุ
เชกมฺกฺกิ อทิสฺวา ฬดินฺทชาตฺ
สุวณฺณํ ทิสฺวา กุทฺโธ ทิเว
คมฺปิ สพฺพิ ฉทฺทเหตุวา พทฺวาริ
ทิวเส ทิวเส ปุถฺติกมฺหุ อธฺกิตฺวา
คโต นีวคฺกิตฺวา ทาย คมฺกตฺ
ฮาโรเจสิ.

สาขี ๓ สฺสุวา วิปฺลาสิ ทิสฺวา
สฺสยนฺกิ สามิ ทวิ คมฺปิ คเหตุวา
อาคโต อมฺหากิ ปุทฺกิ วิถิมฺ-
เปสฺสสฺสิคิ ฮาท.

บุรุษสามนน ก็ถือเอาแต่ใจ
ถึงทวยแล้วก็ทอศแหลงไปในตัว
นน.

กึ่งปลาที่ไม่คิดแห ก็กรม
แต่ทองคำเป็นอันมาก ซึ่งใคร
มาในน้ำ เกิดเพราะบุญของ
ทั้งสามนน.

บุรุษนั้น จึงไปก็แหขึ้นแล้วไม่
เห็นกึ่งปลาสักตัวเดียว เห็น
ทองคำเป็นเหมือนขม้นกักรอ
ทั้งทองคำนั้นเสียสิ้นกรรมผาญ
ไปทอศแหอยู่เป็นหลายครั้งไม่
กึ่งปลาสักตัวหนึ่งเลย ก็ถือ
เอาเนอความนั้นให้ภรรยาฟัง.

ฝ่ายภรรยาได้ฟังเห็นผิดประ
ก็สงสัย จึงบอกสามีว่า ท่าน
ไปนำขม้นนั้นมาเถิด จะได้
บุตรเรา.

ไสย ๓๓๓ คนควา ๒๒๒
คมขี้ ๓๓๓ อากโต ๓๓๓
คมขี้ ๓๓๓

บรุษนั้น ก็นำตระกร้าไปชน
ขม้นมาส่งให้ภรรยา

สามย์ ๓๓๓ สรวณชาติ
ปากฏ ๒๒๒ โสมนัสสาธา
ปากฏ ๓๓๓ สามย์ สรวณชาติ ๒๒๒

ฝ่ายภรรยาได้เห็นขม้นนั้น
ปรากฏชัดเป็นทองคำแล้ว ก็เกิด
ขี้โลมสันต์ จึงบอกแก่สามีว่า
ทองคำ.

คมขี้ ๓๓๓ สรวณชาติ
ปากฏ ๓๓๓ อโหสิ.

ทองคำสรวณชาติ ก็ปรากฏ
แก่บรุษนั้น ตั้งแต่วันนั้นมา.

ไส มหนต์ สรวณ ๓๓๓
ควา ๓๓๓ ค ๓๓๓ ๓๓๓
๓๓๓ คนควา ๓๓๓ ๓๓๓
๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓

บรุษนั้นจึงนำเอาทองคำมาไว้
ที่เรือนเป็นอันมาก แล้วก็ไปตัด
ต้นไม้ที่ไร่ก่อน พอเวลาเย็นแล้ว
ก็กลับมายังเรือน

เศส ๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓
๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓
๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓
๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓

ด้วยขม้นภาพ ของชนทั้ง
สามนั้น จึงท้าวสักกเทวราชแปลง
เพศเป็นพานวลธิดาจากทองทิพมา
ที่ไร่ก่อนนั้น ให้ต้นไม้ที่บรุษนั้น

วิเสโส อติวิย ภเว ทวี สเส
 ยัม อิจฺจนฺโต ตมฺปิ ปทริทฺวา
 คํทํ ลภิสฺสสฺสึ.

โส ปน คํ เภว ลภิตฺวา
 อทุกฺทโน สฺสสฺสวํ ลภิตฺวํ อิจฺจนฺโต
 คํ เภว ปทริทฺ.

สฺวาวา วิวิชัยลภคณฺธา อนุ-
 ทฺวธายนฺติ.

โส ยํ อภิวุ โย คํ จานวํ โม-
 เจทฺวา เกหํ อากโต.

สฺวายํ ภริยา วิรุชํ คํ ทิสฺวา
 เกหํ รุณฺหิตฺวํ น เทท.

โส คํ อากิจฺจิตฺวา ตาย
 อสทฺทหนฺโต เภวํ คํ ปทริทฺวา
 ไปวณฺสฺสวํ อิจฺจนฺโต คํ สฺสวํ
 ตถายํ ตาย คํ ทิสฺวา สทฺทหนฺโต

กลองแก่ท่าน กลองนั้นเป็นของ
 วิเศษ หากสิ่งจะเปรียบมิได้ ถ้าท่าน
 ประรณาสังโกลิโกลิ ก็กลองนั้นขึ้นแล้ว
 ก็ระโกลิ สงนั้นนั้นตามประรณนา.

บุรุษนั้นโกลิกลองแล้ว ประรณนา
 จะให้ร่างกายของตน สวยงามก็คื
 กลองขึ้น.

ค้อมและข้อมมีประการต่างๆ
 ก็หายไปจากร่างกาย.

บุรุษนั้นมีรูปร่างงามขึ้นแล้วก็
 ปลัดขียนั้นเสียดลัดขียนั้นเรื้อน

ผ่ายภรรยาเห็นสามีผิดๆก็ไม่
 ให้ขึ้นเรือน.

บุรุษนั้นบอกภรรยาไม่เชื่อ ก็คื
 กลองประรณนาให้เป็นรูปร่างอย่าง
 เติม รูปร่างก็เหมือนอย่าง
 เติม ครั้นภรรยาเห็นแล้วก็เชื่อ จึง

สถสิริ อัญนโต ทิ ปทริศวา
ทิ- คธา ลภทิ.

สามิ ทิ ทิสฺวา ยฺกิสฺม-
นสฺสชาทา สฺวณฺณกาเว ปกฺ-
โกสาเปศฺวา สฺวณฺณโทฬิ กธา-
ราเปศฺวา คคฺคฺท ทิ ปุคฺคฺทิ เสยฺ-
ยาเปศฺทิ.

โส สามิสฺวณฺณโทฬิ คคฺ-
ชานาโม เอกาสฺมิคฺชานิกวสฺเส นส-
คฺคฺคฺทสฺสคฺคฺทราชปริมาณกาเส คคฺคฺคฺท
คฺคฺคฺทวิคฺคฺคฺทวิคฺคฺคฺทคฺคฺทเว ปน ชาโต อโหสิ.

คทา สามิสฺวณฺณโทฬิสฺส
บิศา โส ทามนคฺคฺทเว มทาชนณฺยา
เกทโกฏฺฐชาคฺคฺทเว อัญนโต
ทิพฺพเวริ ปทริศฺวา เกยฺ สพฺเพ-
ปากฺคฺท หุคฺคฺทเว ปริยฺยณฺณคฺคฺท
หุคฺคฺทเว เทน เภริชานฺณภาเวน สิริ-
เชยฺยชยฺยลฺกฺโข นาม ราชชา เทพ-
พมทานคฺคฺทเว นาม นคฺคฺทเว คคฺคฺคฺท

ปรารณนาให้รูปร่างงามคักกลองขึ้น
ก็ใ้รูปร่างงามเหมือนคังปรารณนา

ฝ่ายภรรยาได้เห็นรูปร่างงาม
นั้นก็เกิดขี้คิไสมนิส จึงให้เรียก
ช่างทอง มาทำชู้ทอง แล้วก็ให้บุตร
นอนในชู้ทองนั้น.

พระราชกุมารนั้น ได้พระนาม
ว่าเจ้าชู้ทอง เกิดมีขึ้นในพระนคร
ไตรคฺคฺคฺทเว ในกาลประมาณ
หุคฺคฺคฺทคฺคฺทราชทหฺรยฺยแปคฺคฺคฺทเวเชยฺ.

ครั้งนั้น พระบิดาของเจ้าชู้ทอง
ปรารณนาให้เป็นข้านเป็นเมียของ
มหาชนเป็นเรือนเป็นย้งฉาง แล้ว
กลองทิพขึ้น สิ่งที่ปรารณนาทั้ง
นั้นก็ปรากฏเกิดขึ้นวิปริตทุกประ
การ ด้วยชานภาพของกลองนั้น
ได้เป็นบรมกษัตริย์ทรงพระนามว่า
พระเจ้าศิริไชยเชยงแสน เสวย

ราชย์ กาเวศุวา ทาย ราชธิตาย
 สห มหาปริวาโร สุยามยเทศ
 อัสสุโร ปากโฏ ขาโต เท
 อัสติขยวสิทวเส นสทกุลสทุก
 ราเช สุขวสิโก อโหสิ.

สมัยที่ข้อยู่ในพระนครชื่อว่าเทพมหา
 นคร มีขีววารเป็นอันมาก เป็น
 อิศราธิบดีปรากฏเกิดขึ้นในสยาม
 ประเทศ อยู่เป็นสุขสำราญพระ
 ราชฤทธิย์ ก็ด้วย พระราชธิดานั้น
 ใต้ มี แล้วใน ขัตติยราช ทกวัย
 แปรสืบสามข.

โล ราชา สตุคเม ทิวเส
 มหนุคาสุ นาวาสุ ปุเรศวา
 มหนุคเต สุนทรชเว จ คโต
 เทพพมหานครโต ยาว ตรีตรีง-
 กนครา ปฎิปทฐาคเต นาวาโย
 อุษุคคคคโต ตรีตรีงกนครมบี
 กนควา มหาปริวาเวหิ สสุสุ-
 รสุส ทสุส รณโย สนคิก
 ปวิสิควา ปุคคทาเวหิ สห ค
 ปน วนคควา มหตุสเกหิ ณาคหิ
 สห ทสุส รณโย คานิ นานา-
 วคคูนิ ทควา เกหิ ณาคหิ เท
 ปน ทิสวา บติโสมนตุสซาเกหิ

ครั้นอยู่มาได้เจ็ดวัน พระเจ้า
 ศิริไชยเชียงแสน จึงไปรอกให้
 ขรรทุกทองและเงินเป็นอันมากลง
 ในเรือลำใหญ่ ๆ แล้วให้ถอยเรือ
 ออกด่อน้องกันไปตั้งแต่เทพมหา
 นครจนถึงพระนครไตรทึงค์ แล้ว
 ก็เสด็จไปยัง พระนครไตรทึงค์กับ
 ้วย พระราชบุตรและ พระมเหสี
 ก็ทั้งขีววารเป็นอันมาก เข้าเฝ้า
 ถวายบังคมสมเด็จพระบรมกษัตริย์ผู้
 เป็นพระสัสสุระราช ก็ทั้งพระ
 ประยูรญาติผู้ใหญ่ทั้งปวงแล้ว ก็
 ถวายสรรพพัสดุ มีประการต่าง ๆ

ปลัดลีตวา เกล้ วั ททวา สม-
ไมทิตวา สตุคาท สมุโกลซ์ ฉฉ
กัฟวาเปตวา ฌาคีปณณาการานี
พหุณี อูปยานี ๑ ททวา เกลสมุขี
เตะ ปณ เปลิตโต เต ฌาคีโย
ปุตุตทวาเวที สท ชาปุณิตวา
อตุคโน นครี นีวตุคคิ.

คทา สุขยามปเทศาทีสุ รา-
ชาโน ทิพพเวรียานภาวี่ สตุวา
ภีกา คสุส วณโย สวณณวชฏ-
มาลี เปเสนคิ.

แต่ สมเด็จพระบรมลี้สุสุระราชัน
ยรรคาพระประยูรญาติทั้งปวงได้
เห็นบรม กษัตริย์ ทั้งสามพระองค์
แล้วเกิดขี้ติไสมนัส พากันสรร
เสริญ ถวาย พระพรวิ้น เริงขันเท็ง
พระทัยแล้ว ให้เล่นการมโหรีศค
สมโกลชถวันเจ้ถวัน แล้วพระราช
ทานของรางวัลเป็นอันมาก ให้
เป็นญาติยรรณาการแก่พระประยู
ญาติทั้งนั้น แล้วก็ลาพระประยู
ญาติทั้งปวงพร้อมกัษพระราชบุตร
และพระมเหสี กลับมายังพระนคร
ของพระองค์

ครั้งนั้นกษัตริย์ในนานาประเทศ
มีสยามประเทศเป็นต้น ได้ทราบ
กิตติศัพท์ อานุภาพ ของ กลองกัช
แล้ว ก็พากันเกรงพระขาวมี ตั้ง
ศอกไม้ทองศอกไม้เงินมาถวายแก่
สมเด็จพระเจ้าศิริไชยเชียงแสน.

โส สิริเชยบชัยลกโข มหา-
 ษุณฺโณ มหาเทชานุภาโว นานา-
 ปเทเสสุ อธิเพศฺวา ราชาโน
 เกลอ อนุตรายํ อกริกฺวา เทพ-
 พมทานคเว วสนฺโต สุโข นีร-
 ษฺจามิตฺโต พุทฺธสาสน ทานา-
 ทินิ มหาษุณฺณกมฺมานิ กาวะติ.

อายุทฺสปรีโยसानะ คสุส รณฺโณ
 ทิพฺพะเวรี อนุตรายติ.

โส ราชา มหฺลลโก ฉา-
 อิกวเส สกฺกตสทฺทลสฺกฺกราช-
 ษฺริมาณกาละ กาลกโต ยดา-
 กมฺมุคโต.

สมเด็จพระเจ้าศิริไชยเชียง
 แสนนั้น มีบุญญาธิการมาก
 ประกอบไปด้วยพระเทชานุภาพเป็น
 อันมาก ไม่พอพระทัยที่จะเข้ยก
 เข้ยกพระทำอันตรายแก่กษัตริย์
 ในนานาประเทศ เสวยราชสมบัติ
 เป็น สุขสำราญพระราช ทฤทัย อยู่
 ในกรุงเทพมหานครปราศจากปร
 ษฺจามิตร ทรงบำเพ็ญแต่
 พระราชกุศลมีทานเป็นต้น ใน
 พระพุทธศาสนา.

พอถึงกาลที่พระองค์จะสิ้นพระ
 ชนมายุ กลองทิพของพระองค์ก็
 อันตราไป.

สมเด็จพระเจ้าศิริไชยเชียง
 แสน ทรงพระชรราสิ้นพระชนมายุ
 แล้วก็เสด็จไปตามยถากรรม ใน
 กาลประมาณจุลศักราชเจ็ดร้อย
 หกปี.

สามีสวณฺณโทโพ ทานา-
ทิกมฺเมน ราชยเวณฺเษยา บัฏฺโณ
ฉาปนกิจฺหิ การาเปติ.

สิริเชษฺยชียตฺกโช โส,
กาเย บัฏฺกคณฺหิโก.
ทิตฺตพฺเพรานุภาเวน,
สุปรินฺตฺกฏิกายิโก.
มทายโส มหาปุณฺโณ,
ปุณฺณกมฺมานิ กาวินฺโต.
เทพฺพปุเว สกฺกทเท,
รชฺชํ กาวเรสิ เทชสา.

อิกิ รุณฺนุทฺตการวเส สาธุ-
ชนปสาทสเวคฺคาโต สิริเชษฺย-
ชียตฺกอสามีสวณฺณโทโพปฺปคฺติ-
นิตฺตเทโส นาม กุติโย ปริจฺเจโต.

เจ้าชู้ของกัโให้ปลงพระบรมศท
สมเด็จพระราชบิดา ตามราช
ประเพณี ด้วยการฆ่าเพ็ญพระราช
กุศลมีทานเป็นต้น.

พระเจ้าศิริไชยเชียงแสนนั้น
พระองค์เป็นต่อมเป็นปมทั่วไปทั้ง
พระกาย พระองค์ไค้ มีพระกาย
บริสุทธีงามก็ มีพระยศใหญ่ มี
บุญญาธิการใหญ่ ด้วยอำนาจ
ของกลองทิพ ทรงฆ่าเพ็ญชู้แก่
สิ่งซึ่งเป็นพระราชกุศล มีบุญ
กรรมเป็นต้น เสวยราชสมบัติ
อยู่ในเทพมหานคร ที่ท้าวสักกะ
เทวราช ประทานให้ด้วยพระเกชา
นุภาพ.

ปริเฉทที่สอง ในลลิตกถการ
วงศ์ ชื่อว่าปริเฉทเสกสง^Aเรื่องอุปบัติ
ของพระเจ้าศิริไชยเชียงแสนกับ
เจ้าชู้ทองเป็นที่ให้เกิดความเลื่อมใ^A

และความ สดก ใจแก่สาธุชนด้วย
ประการดังนี้.

คทา เสนายตามจุฬาทโย
มหาชนา ตศุด รัชเช สามิ—
สวดมนต์ โทฬ ธิสัณฐิ.

ครั้งนั้น มหาชนและเสนาบดี
อ้ามาคยทั้งปวง ก็อภิเศกแก้ว
คู่ทองชั้นครองราชสมบัติ ในกรุง
เทพมหานคร.

โส เทพมหานครวิทูต ตศุด
วสนุโค ฉวสุตี มหาปุณโย
มหาปุวิวาโร มหายโส มหา—
คชานุภาโว ชณณิ นวิ มหา—
ครี กาวาเปตุ อิจฉนโต สก—
สสุสเสเส พลนิกาเย วิจารา—
ปทุวา นานาทิสาย ราชปุวิเส—
เมห จรนุกา สเทพุมจฉวนคิ
ปเทสิ วิจาเรตุวา สุขานี อา—
เรด คัมม มยิ นวนครี ตศุด
เรสุสามาติ วตุวา เปเสสิ.

สมเด็จพระเจ้ากรุงเทพมหา
นครนั้นมีบุญญาธิการใหญ่ มี
ขริวารและพระยศ และพระเกชา
นุภาพเป็นอันมาก ประทับอยู่ใน
กรุงเทพมหานครไค้หกพรรษา มี
พระราชประสงค์จะสร้างพระนคร
ใหญ่ขึ้นใหม่ จึงโปรดให้ราชบุรุษ
คุมพลนิกายประ มาณพันเศษไป
เกี่ยวแสวงหาที่ในทิศต่างๆ แล้ว
กำชับไปว่า เมื่อท่านทั้งปวงเที่ยว
ไปพบประเทศใดมีปลาเทโพแล้ว
จงบอกที่อันคั้นนั้นแก่เราๆ จะสร้าง
พระนครใหม่ในประเทศที่นั้น.

เท ราชปุริสา ทกขินทิสสา—
 ภาเคน วิริควา สุนวาลัยสมิขี
 สุนทรวานี ปทวา โยราณส—
 มุททกภูติ ตัง จานี นานามุณี
 พทวิธึ สเทพมุนี วิาเวทวา
 นีวคกิทวา ตัง ทสส รณโย
 อาโรเจสุ.

โส สุนณโยโทพินโท ตัง สุตวา
 บิทธิโสมนสุสชาโค มหนุเท สค—
 สหสสุเสเสขี พลนิกาเย เสนา—
 ปคามชากาเยหิ ๑ สท อุตฺต—
 ทาคโค ฉลสมกุกนาวามคฺเคหิ ๑
 ทคฺคธัสสโคมทีเสหิ ๑ อากนุคฺวา
 ทสเม ทิวเส ตัง จานี ปทวา
 ชบภูมิกัง คมขี ทิสฺวา พลนิกาเย
 ปคฺคิจฺจาเปทวา ทวคฺทิสภาเค
 บุกฺคาวคฺคินฺนุ ๑ ชนฺธาวารณฺ ๑—
 ปาเปทวา เทหิ เสนาปคามช—

ราชบุรุษเหล่านั้น เทียวไป
 ทางทิศทักษิณ ไทเห็นท่อนกมอยู่
 โกล่หันของ โสณ จึงพิทาวณาคู
 ทราบว่าท่อนนั้นเป็นปากอ่าวพระมหา
 สมุทแต่โบราณมีนานามิราชาชาติ
 มีประการต่าง ๆ มีทั้งปลาเท
 ทิว ก็พากันกลับไปกราบทูล
 พระเจ้ากรุงเทพมหานครให้ทรง
 ทราบ.

พระเจ้าอุกของไท้ทรงสค์ขแล้ว
 ก็เกิดขยคฺโสมนัส จึงขกพลนิกา
 ทุมูโตอยู่มีประมาณหมื่นเศษ มา
 กยัชราชการทั้ง ยวงมีเสนาข
 และอำมาตย์เป็นคัน มาทาง
 ย้าง ทางเรือย้าง มาข้างย้าง มา
 ม้าย้าง มาโคย้าง มากระขยข
 ไค้สยวันจึงตั้งสถานทั้น ไค้ท
 พระเนตรเห็นทั้นเป็นทัง ไซษภ
 ก็พิทพลนิกายให้ตั้งค้ายลธมวง
 ในส่วนข้างทิศทวคฺ ทรวงปวิภ

ชาติ สห มนุเคนโต ไทราป—
 ไทเท สกมกตณกชคค์ วิชา—
 ราเปตวา คมบิ อภิตวา ติณณ—
 ลตาคุมพุกุเซ ฉินทาเปตวา สมิ
 จานํ กาเรตวา อัญเจเกยิ กริตวา
 ปาการจันญา ปริกขญา ปา—
 สาทราชเคทจันญา สลลมค—
 กรุณสีฆาฏกญา ทคตีสาลอส—
 สาลญา วิจารณ์ราเปตวา มหา—
 ชเน มทนุเต สารรุกเซ ๑ สุก—
 กรุกเซ ๑ ฉินทาเปตวา เต ปน
 อหาราเปติ.

เสนาอำมาตย์ทั้งปวง ให้ไปโฆทิก
 ไทราจารย์หาฤกษ์ฤกษ์มงคลไว้แล้ว
 ก็ให้ต่างหญาตัดเถาว์ถักและพุ่มไม้
 ปรายพันทโยให้เสมอแล้ว เถลจก
 ให้มหาชนทำอิฐและตักไม้แก่น
 ไม้แห้งมาเคว็บมไว้สำหรับจะทำ
 กำแพงและคูเมือง และยวาสาก
 พระตำหนักสถลนทางและครอก
 ถนนสามแพร่ง โรงช้างโรงม้า
 เย็นอันมาก.

โสยิ คโต นครโต เคยิ
 พลนิกาเย อุษยตคาครุณโต
 เทพพมทานคริ รุกสิคยิ พุ—
 มทานายกํ นาม อคฺคมเหสีเชฏฐ—
 จกํ ราชวสิ ชเปตวา อากนุตวา
 สยฺยตฺททาเวหิ สห ทกฺขิณคฺคฺคร—
 ปาณิยฺยฉิมภิสํภาเกสิ รุณท—
 นครสิเรสุ สพฺเพสุ พลนิกาเย

เมื่อพระเจ้าอัครของยกพลนิกาย
 ออกจากพระนครมานั้น ก็ตั้ง
 ขุนหลวงพระวังเชื้อพระวงศ์ซึ่งเป็น
 พระเชษฐาของพระอัครมเหย์ไว้
 ให้รักษากรุงเทพมหานคร แล้ว
 เสกข์มากยักด้วยพระราชบุตรและ
 พระมเหย์ แล้วให้เกณฑ์พลนิกาย
 ในหัวเมืองขึ้นทางทิศทักษิณ ทิศ

บุตรว่าพระราเมศวร ไปทให้ไป
 ครอบงำราชสมบัติในพระนครทพบุรี
 แล้วพระราชทานให้เชื้อพระวงศ์
 พระองค์ออกไปครอบงำราชสมบัติใน
 กรุงเทพมหานคร.

กทา มลกาบุรีณฯ ชาว—
 นครณฯ ทนาวสิริณฯ สีมุม—
 ราชนครณฯ ทวายนครณฯ มุก—
 มนครณฯ มุถุสิงคบุรีณฯ สง—
 ขลาบุรีณฯ อนุทบุรีณฯ วิส—
 สดุกโลกนครณฯ สุกโขทัยนคร—
 ณฯ พิษขุบุรีณฯ สศุคโลก—
 บุรีณฯ วิจิตรบุรีณฯ วชิรป่า—
 การนครณฯ นครสศุคบุรีณฯ
 ชยนาทบุรีณฯ สนบุรีณฯ พิษ—
 บุรีณฯ เพชบุรีณฯ ราชบุรีณฯ
 ชยาบุรีณฯ ภัทลลึงคบุรีณฯ
 นครราชสีมาทาทิ จตุวิศุคยาธิกา
 นครฯ สือบุรีณฯ ทานนครสศุ
 ภูหนุตา ภูเวงบุรี.

ครั้งนั้นเมืองทชนแก่กรุงศรี
 อโยธยามทานคร มี ๒๔ ทวีเมือง
 กช เมืองมลกทา เมืองชวา
 เมืองทนะวาศ เมืองนครศรี
 อรรมาศ เมืองทวาย เมือง
 เมาะคะมะ เมืองเมาะถ้ำเล็ง
 เมืองสงขลา เมืองันทบุรี เมือง
 พิศุคโลก เมืองสุโขทัย เมือง
 พิษขุ เมืองสวรคโลก เมือง
 วิจิตร เมืองกำแพงเพชร เมือง
 นครสวรค เมืองชัยนาท เมือง
 สันธ เมืองเพ็ชบุรี เมืองเพ็ชบุรี
 เมืองราชบุรี เมืองชัยยา เมือง
 ภัทลลึงค เมืองนครราชสีมา.

คทา กมพูชาธิปัตทินครี คสสุ
น รุณหติ.

ส่วนเมืองกัมพูชาธิปัตทินครี
ชั้นแก่กรุงศรีอยุธยามหานคร.

โส สวณฺณโทหินโท กมพู—
ชานครี ปหวิคฺติ อิจฺฉนฺโท ลวณฺณเว
วสนฺติ ราเมสุริ นาม ราชปฺตฺติ
ปฺกโกสาเยทฺวา คาท ราชปฺตฺติ
คฺวี มหนฺเต สุพลโยเช อาทาย
เคบิ อุษฺยคฺคกโต นครี ปรี—
วคฺตมฺขสฺส ขมิวสฺส ปฺทราหิคฺติ
เยเสส.

สมเด็จพระเจ้าอู่ทองมีพระราช
ประสงค์จะตีเมืองกัมพูชา จึงโปรด
ให้หาพระรามเศวตราชบุตร ซึ่ง
อยู่ณเมืองตะโงะเข้ามาเฝ้า แล้วมี
พระราชดำรัสว่า เจ้าผู้เป็นราชบุตร
เจ้าจงคุมพลโยธาที่กล้าแข็งให้มาก
ยกไปตีเมืองเขมรแปรพักตร์.

โส วรรณเมสุโร คํ สมป—
ทิจฺฉิตฺวา ปณฺสทสฺสเสเส สุ—
พลโยเช อ อุษฺยคฺคกโต อนุคฺ—
กเมน กมพูชาธิปัตทินครี ปฺทฺวา
ปฺโทเส พลโยเช อวิทาเวทฺวา
ปฺฐิวสฺติ.

สมเด็จพระรามเศวต รัชพระ
ราชโองการแล้ว ก็จัดพลทหารที่
กล้ากล้าได้ห้าพันเศษ ยกไป
โดยลำค้ำย ถึงเมืองกัมพูชาธิปัตทินครี
พอเวลาพลค้ำยก็หยุดพัก ยังหา
กันไม่ได้เตรียมพลโยธาไม่.

คทา กมพูชาธิปัตทินครี ราช—
ชปฺตฺติโท เทว ปฺจามิตฺตสฺส พล—

ครั้งนั้นราชบุตรของพระเจ้า
กรุงกัมพูชาธิปัตทินครี จึงกราบทูล

นิกายา กิลมนุคาน ปรีปัญณา
ภเวยฺย อหิ อาสาทิ เทยฺย
วิสมฺมิมฺหิ สสามิตฺติ.

พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีว่า ข้าแต่
สมมติเทวราชเจ้า พลนิกายของ
ข้าศึก กำลังเห็นคเห็นอຍຍံຍังไม่
พร้อมเพรียงกัน ข้าพระพุทธเจ้า
ขออาสาไปปล้น

โส ราชานํ สุตฺวา ยุตฺตํ
กิสฺวา อนฺชานาติ.

พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี โท
สคยฺย ทรงเห็นชอบด้วยก็ทรงพระ
อนุญาต.

โส อปรราชา มหนฺเต สร—
พลโยเช อຍຍุตฺตาคาโค เทยฺย
ปฺหริทฺวา เคหิ ยุตฺตนิทฺวา อณฺณ—
มณฺณํ สามคฺคฺเคน อุกฺโก
มหนฺตํ มรณฺตํ ฆมาญฺจติ.

ราชบุตรซึ่งเป็นอุปราชของ
พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี ยกพล
ทหารมาเป็นอันมากเข้าตีพลทหาร
เหล่านั้นสู้รบกันเป็นสามารด ทั้ง
สองฝ่ายฆ่าฟันกันล้มตายลงเป็น
อันมาก.

มุขลาสิทฺทพฺพา ยุตฺตชวคฺคํ อ—
กาเรนฺธา อปริปฺปัญฺณา ยุตฺต—
นิทฺวา พลเสสฺสํ ทิสฺวา ภิชฺชมนฺตา
โธหิยฺยิตฺวา มหนฺตทพฺพิ ปายฺ—
ณฺณตฺติ.

พลทหารกองทัพนํ้า ยังหา
ทันได้ตั้งค่ายให้เรียบร้อยไม่ ก็
พอเกิดรบกันขึ้นก็เห็นพลทหาร
เหลืออยู่น้อย ก็แตกถอยลงมา
ถึงทัพหลวง.

ทศกัธ ราชภัทพพนายโก สีส—
 วศุภี ปุริสามิโก วรรณ มวติ.

เจ้าเมืองศรีสวัสดิ์ ซึ่งเป็น
 นายกองทัพอายในทวย.

มหนคทพพราสีนายกา ส—
 รพลวนกา ไธเรนตา เต ชมิ—
 รทพเพ ชุชฌนตา ปลายนเต
 ภิชชนเต เตย ปทริทวา ปาโตว
 อุษยชคตา อนุพนชนติ.

บรรคานาย ทพนายกองทั
 ทลวงกมกาดงกลาหาญ ก็ช่วย
 กันรบศึกกองทัพอเมรแตกหนีไป
 แล้ว ก็ยกติดตามไปจนเวลา
 รุ่งเช้า.

โส วรรณเมสโร มหนค—
 ทพพิ อุษยชคคโต อนุคนควา
 สุนทร ชยภูมิภภูจัน ปควา
 นครโต สิลทวิสคตคตา จาเน
 ทพพิ มหนคยทอวคคิ ปทิจูจา—
 เปควา นคร วิสุมป้าเปควา พ—
 หุวาร มหนคเทหิ นาคเวหิ เตย
 อาเวควา สามคเตน ชุชฌนิโต
 คมยี่ สลภิกวา บัคโน ปณณ
 อาไรเวควา อูปถมวี่ ราชภัทพ
 ยาท.

พระรามศวร จึงให้ยกกอง
 ทัพหลวงตามไปถึงที่ไชยภูมิก็
 ให้ตั้งค่ายมั่นลงในที่ห่างพระนคร
 ประมาณ ๒๐๐ เส้น เข้าปล้นพระ
 นครอยู่เป็นหลายครั้ง ชาวเมือง
 ยังมีอยู่มาช่วยกันต้านทานไว้ได้
 สู้รบกันเป็นสามารณ จะตีหักเข้า
 ไปยังไม่ได้ จึงมีโยชกเจ้ามา
 กราบทูลสมเด็จพระราชาธิกาของ
 ทัพไปช่วย.

โส ราช่า คี ฌตฺวา ส—
 วณณภูมินครกตฺตํ วรปรมราชา—
 อีราช ปรุกโกสาเปตฺวา คุวิ
 กมฺพชานคฺวี คุชฺฌ ราชนคฺตํ
 ฌว อปฺถมภาหิ กมฺพชานคฺวี
 ปรหคฺตํ วตฺวา ฌมฺขี เปเตติ.

โสขี คํ สมฺปฏฺฐิตฺตฺวา เอก—
 นทฺเต สฺรพฺลโยเช อฺยฺยคฺ—
 กคโต อนุกฺกเมน คํ นคฺวี
 ปรฺวา ปริวาราเปตฺวา คํ วิสุม—
 ปาเปตฺวา เตมาสํ ฌมฺขี สมิคฺวา
 มหนฺเต มหาชเน ฌ อญฺเญ ฌ
 ทคฺติอฺสฺเส ฌ โคมหีเส ฌ อ—
 กทฺตฺวาเปตฺวา สกนคฺวี ราชิตฺพฺเพ
 นิตฺตฺวาเปติ.

คทา โส วรรณมาธิปติราชา
 ปณฺดรสาธิกวเส สคฺตคฺสคฺจ—
 สกฺกรวเช สยฺยสํวณฺรณคฺณ—

ส่วนสมเด็จพระราชาธิบดี ครั้น
 ได้ทรงทราบแล้ว ก็ไปรุดให้หา
 พระบรมราชา อีราช ผู้ครองนคร
 สวรรภูมิเข้ามาเฝ้า มีพระราช
 โองการว่า ท่านจงไปเมืองกัมพูชา
 ช่วยทูลานท่านคัมเมืองกัมพูชาให้
 จงได้.

พระบรมราชา อีราช รับพระ
 ราชโองการแล้ว ก็ยกพลโยธา
 มีประมาณหมื่นหนึ่งไปตั้งแล้ว ก็
 เข้าล้อมเมืองกัมพูชาไว้ เข้าปล้น
 เมืองอยู่สามเดือน โศกเมืองกัม
 พูชาแล้ว ก็กวาดต้อนครอบครัว
 และ เก็บทรัพย์สิ่งของข้างมาโค
 กระบือมาเป็นอันมาก แล้วยก
 ททัพกลับมายังพระนคร

ครั้งนั้นสมเด็จพระวรมหาธิป
 ติไปรุดให้ รบพระตำหนักแล้วให้
 สร้างปราสาทพระธาตุและพระวิหาร

มาเส ปากไทร รุทวิเส ราช—
เคที่ อุตุราเปตวา วรธาตูปราง—
คณวิ ทาวิ การาเปตวา อา—
รามนาม สกคพทุชยยาวัส
นาม ททาคี.

ตทา สุวณฺณวินิรุยนายกสุส
อสุสา เทว ปุคฺเต เอกสีเส อญ—
ชปาเท สีสึ ฉินฺทนฺเต ศฺรณฺเต
วิชาญ.

วรสิมโทสณฺณสุส กุกฺกุฏี เอก
กุกฺกุฏฉาปํ ทฺวิสิตี วิชาญ.

โส วรามาธิปติราชา สทา—
มิวคณสุส ๑ สามิตยฺยสุส ๑ อหิ—
วาทกโรเคน มรณฺตสุส กเพวริ
อุตุราเปตวา ฉาเปติ.

คํ จานํ เถยวิทารามํ
รคณนาวัสํ นาม ปณฺวิสาธิ—
กวสุเส สกฺทสทฺทสทฺทวราเช
สสสฺวณฺเร การาเปติ.

พระราชทานนามพระอารามว่า วัด
พุทธชัยสุวรรณย์ ปรางภูมิในรุทวงศ์
ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ
๗๑๕ ปี.

ครั้งนั้น แม่มาฆของชนพินิจัย
ทองคำตกลูก ๒ ม้า มีศัรยะเกี่ยว
๘ เท้าซึ่งศัรยะนั้นเกี่ยว.

แม่ไก่ของพระศรีวม โทสณ คก
ลูกตัวเดียวเป็นสองศัรยะ.

สมเด็จพระรามายธิกั ไปรคให้
ชกพระศพเจ้าแก้วเจ้าไทยซึ่งตั้ง
ชื่พคกษัยด้วยอหิวาตกรโรคขึ้นพระ
ราชทานเพลิง.

ไปรคให้สร้างพระเจดีย์และพระ
วิหารและพระอารามณที่พระราช
ทานเพลิงนั้น ชนนานามว่าวัดบ้าน
แก้ว ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ๗๒๕ ปี.

โส ราชา มหาปุณฺโณ
 ทานาทินิ ปุณฺณกมฺมานิ กริตฺวา
 วิสทิวสฺสํ รัชฺชํ กาเรตฺวา เอก—
 กัสสาธิกวสฺเส สคฺคตสคฺคตฺสคฺค—
 กราเช กุกฺกุฏสฺสวฺจเร สคฺค—
 คโต ขตฺตาคมฺมคโต อโหสิ.

โส วรรรามาเสฺวโร ลวณฺครโต
 ธาคนฺตฺวา ตตฺถ ทิวสฺสํ รัชฺชํ
 กาเรสิ.

โส วัชรปรมราชาธิราชินฺโต
 กสฺส มาตุโส ปุพฺเพ พงฺมมา—
 นายโก นาม สฺวณฺณมฺมินฺคเร ว—
 สนฺโต ทํ ฅตฺวา มหนฺเต สฺร—
 พฺลโยเช อฺยฺยตฺตาคโต ทํ นครํ
 กเหทฺ อิจฺฉสิ.

โส วัชรปรมราชาธิราชินฺโต
 ทํ ฅตฺวา
 นิกฺขมฺนฺโต ทมฺยํ นิมนฺเตตฺวา
 ตตฺถ ปวีเสฺวาเปตฺวา กสฺส ภา—

สมเด็จพรระรามาชัยกั มีบุญญา
 อธิการใหญ่ ทรงบำเพ็ญพระราช
 กุศลมีทานเป็นต้น เสด็จราชสมบัติ
 ได้ ๒๐ พระพรรษา เสด็จสวรรคต
 แล้วก็เสด็จไปตามขตกรรมได้มี
 แล้วในวัระการุสคักราช ๗๓๓ ปี.

พระรามเศวร เสด็จมาหาก
 พระนครละโว้ เสด็จราชสมบัติใน
 พระนครศรีอยุธยา ได้ ๓ ปี.

พระเจ้าบรมราชาธิราช ผู้เป็น
 พระเจ้ากรุง ซึ่ง มี พระนาม เคิม ว่า
 ชุนทวงพะงันนั้น อยู่ในพระนคร
 สุวรรณภูมิ ได้ทรงทราบเหตุการณ์
 นั้นแล้ว ก็ยกพลโยธามาเป็นอัน
 มากปรารธนาจะชิงเอาพระนคร.

พระรามเศวร ได้ทรงทราบ
 เหตุการณ์นั้นแล้ว ก็เสด็จออก
 ไปเชิญพระบรมราชาธิราชให้เสด็จ

ชสมุปตฺถิ ททฺวา ตํ ธาปุมฺมิ—
ทฺวา ยถา ปุพฺเพ ลวณฺควํ คนฺตุวํ
ททฺถ วสฺสํ.

กทา ปรมราชาธิราชินุไท
ฉฏฺฐิวสฺสํโก ทสฺส วสฺสํสฺส
ททณฺนควํ ททฺถ วชฺชํ กาเวณฺโต
อิสฺสโร เอกสํวชฺชวํ มหฺนฺเต
สฺรพฺลโยเช อุมฺมคฺคคโต นคร—
ทิกฺขิ อุตฺตวณฺควํ สพฺพิ ปท—
วิทฺวา เตคฺสาธิกวสฺเส สทฺตสฺส—
ทุสฺสกฺกวาชํ สฺกฺวสฺสวชฺชเว ทมฺมํ
สพฺพิ ลภิกฺวา นครํ นิวตฺตติ.

โส ราชํ มหฺนฺเต สฺร—
พฺลโยเช อุมฺมคฺคคโต คนฺตุวํ
ทสฺส วสฺสํสฺส ททณฺนควเร นคร—
ภวฺกา ฯ เฉวฺรคฺคเฉวฺรคฺควณฺ
ปทวิทฺวา ทสฺส วสฺสํสฺส ปุณฺ ทท—
นฺนควเร ชาภํวณฺควณฺ ปททติ.

เข้ามาในพระนครแล้ว ถวายราช
สมบัตินี้แก่พระบรมราชาธิราชแล้ว
ถวายบังคมลาเสด็จ ไป อยู่ เมือง
ละโว้ตามเดิม.

ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมราชา
ธิราช มีพระชนม์พรรษาได้หกสิบ
พรรษา ได้เสวยราชสมบัติเป็น
อิศราธิบดี ในกรุงศรีอยุธยา ใน
ระวางขึ้นนั้น ได้เสด็จยกพลโยธา
ทัพใหญ่ไปตีหัวเมืองฝายเหนือของ
แขวงเมืองท่งสนอชัยท่ง ได้หัว
เมืองฝายเหนือท่งสนแล้ว ก็เสด็จ
กลับพระนคร ในขุณฺนทศกัณฺธ
๗๓๓ ปี.

ในภายใต้นั้น ได้เสด็จยก
พลโยธาทัพใหญ่ ไปตีเมืองท่ง
สนอชัยแล้วไปตีเมือง
ชากังราวอีก.

เชษฐบรรตราชา ๑ กุมฺเหง—
คราชา นครสามโก นิกุขมนโต
ชาเรนโต บุษุณคิ.

ไสย เชษฐบรรตราชิ มคิ
รณ ลภิกวา กุมฺเหงคราชา
พหฺพเส อาทาย นคริ บลายติ
คโต นคริ นีวคฺคติ.

ไสย อมฺมกฺลฺยาณมหาเถเรน
สทฺธิ ปุริมทิสาย มหาชาตุวร—
ปฺวางคิ อฺรุจิ เอกุณวิสทิพฺยามิ
ทิพฺยามิ อฺรุจิ นพฺสรุ การาเปตฺวา
ฉคฺสาธิกสฺตฺตสฺตสฺสกุราชพฺยคฺ—
ฉลฺวฺจฺฉเว สิชฺฉคิ.

สกุราชตทนนฺตเว ไส ราชา
คณฺควา วิสฺสณฺโตกนฺครทิกฺขิ
รทนคินายกิ ปทฺราเปตฺวา ตมฺมิ
ลภิกวา มหาชนิ สพฺพิ อากขุ—
ควาเปตฺวา สกนฺคริ นีวคฺคิตฺวา
สกุราชตทนนฺตเว คณฺควา ชา—

พระยาไชยแก้ว กับพระยา
กำแหงเจ้านครออกรบต้านทานไว้.

เสด็จไปไต่พระยาไชยแก้วตาย
ในทิวช ส่วนพระยากำแหงพาเอา
พลเป็นอันมากหนีเข้าเมืองได้ แล้ว
เสด็จกลับพระนคร.

ทรงปรึกษากับพระมหากษัตริยา
ฉฉเร ไปรคให้สร้างปรางค์พระ
มหาธาตุสูง ๓๘ วา ยอดนพสร
สูง ๓ วา สำเริงในรัชกาลสุทศคิ
ราช ๘๓๖ ปี.

ในระหว่างสุทศคิราชชนน^{๔๕} เสด็จ
ไปตีชนสามแก้ว^๕ ซึ่งแขวงเมือง
พระพิศณุโลก ไต่ชนสามแก้วแล้ว
กวาดเอาพลเมือง มา ทั้งสิ้น แล้ว
เสด็จกลับพระนคร ในระหว่าง
สุทศคิราชชนน^{๔๕} เสด็จไปตีเมือง

กัรวานคร์ ปุทราเยตวา กมุเทง—
 คราษั ลภิตวา เตน ผากุงุค
 รณณา สรพเลหิ มนุเตนุเตน
 อุษยตุคาคเตน มหนุคทพพิ ษุช—
 ณีคั น สกกา เตนยี่ ราสีทพพิ
 อุตุอิติวา ปลาโยโค มหนุครา—
 ลีทพพิ อุษยตุโค อุนุพนิติวา
 คมุขี ภิษุชนุคั ปุทริติวา มหนุคเ
 วิพลวาสีทพพนายเก ๑ ทคฺฉิ—
 อสเส ๑ ลภิตวา สกนคร์ นีวคฺ—
 คคิ.

๑ คุคาพิสาธิกสคฺคสคฺค—
 ราชอสฺสสัวฺจเว โสยี่ พลโยเช
 อุษยตุคคโค ซากัรวานคร์ ษุณ
 ปุทราเยนุโค มหาอมุมราชา
 นิกุขมิติวา คั วนุทิตวา นคร
 เทติ ทกา สกนคร์ นีวคฺคคิ.

ทวิคุคาพิสาธิกสคฺคสคฺค—
 กราชกษีสัวฺจเว โส ราช
 ราสีทพเพ อุษยตุคคโค นพิ—

ซากัรวานคร์ ใต้พระยาคำแห่ง
 แล้ว ท้าวผากองปรีกษากับพล
 ทหารที่แกสัว กสัว ยก ออกมาไม่
 สู้รบอาจทัพหลวงได้ ก็เลิกกอง
 ทัพหนีไป เสกัเจยกทัพหลวงคิก
 ตามตีท้าวผากองแตกไปแล้ว ใต้
 วิพลนายทัพนายกอง ช้างม้าเป็น
 อันมาก ก็เสกัเจกสัยพระนคร.

ในขัเมเมียรุคคักราช ๗๕๐ ขั
 เสกัเจยกพลโยธา ไปตีเมืองซากั
 รวานคร์ พระมหาธรรมราชาออก
 มาช้อนนัอมถวายเมือง แล้ว
 เสกัเจกสัยพระนคร.

ในขัวอกจลคักราชเจ็กร้อย
 สี่สิบสองขั สมเด็จพระบรมราชา
 อีราช ยกกองทัพไปตีเมืองนคร

จิบนกร์ ปทรนุโต อนุครามคฺเค
 นครลมุปางคปุรี วิสุมุปาเปคฺวา
 คํ อถนุโต นครนหุคฺคสุส ปณฺณ
 ทคฺวา คํ นครลมุปางคสามิก—
 นิกฺขมวณฺทิกํ เตนยฺ นิกฺขมิตฺวา
 คํ วณฺทิตฺวา นครํ ทินฺโน สก—
 นครํ นีวคฺคตฺติ

ททา จคฺคคฺคาพิสาธิกสคฺค—
 สกสคฺคราชกุกฺกุรส์วจุณเร โส—
 วรปรนราชาอิราชินฺโทยฺ เควรส—
 วสุสิ วสุสิ กวาเรคฺวา มจฺจมุขํ
 คโต ขลากมฺมุคโต อโหสิ.

อด สามิ สุวณฺณเจนนุโต นาม
 ราชปฺคฺคโต ปณฺณรสาขุโก สคฺค
 กิวสิ คคฺค วสุสิ กวาเรสิ.

โส วรราเมสุโร คิสิวสุสิโก
 คํ วนคฺวา ถวนครโต อากโต คํ

เชียงใหม่ ครั้นไปถึงกลางทาง
 ก็ให้เจ้า ปลัน เมือง นคร ตำปาง
 ยิง ทาทันไค้เมือง นคร ตำปางไม่
 จึงไปรทให้ม้ราชสารไปถึงหม่นนคร
 ให้เจ้า นคร ตำปาง ออก มา ถวาย
 ยิงคม ครั้นเจ้านครตำปางออก
 มาถวายยิงคมถวายเมืองแล้ว ก็
 เสก้จกลัยพระนคร.

ครั้งนั้น สมเ้า พระบรมราชา
 อิราช ครอบราชสมยคไค้สืบสาม
 พรพษา เสก้จสวรคคแล้วก็เสก้จ
 ไปกามขลากกรรม ในย้อ ฤคคิก
 ราชเจก้จรอยสิสืบ.

ถ้ากัยนั้นเจ้ากอนันท์ราชบุตร
 มีพระชนม์พรพษาไค้สืบห้าพรพษา
 ขันเสวยราชสมยคไค้เจกัวัน.

พระราเมศวร มีพระชนม์พร
 พษาไค้สามสืบพรพษา ครั้นไค้ทรง

นคร ปรุควา สุรพลโยธะ ราชวิเส
 ปรุวิสาเปควา คิ ราชปรุคคิ คาหา—
 เปควา ราชอุถลาวาเส คิ ฉา—
 ญะควา กคถุถ ราชชี่ กาวะเส.

ฉะตุคาพิสาธิกสคคตสคค
 ราชมุสิกสวัชระ ไส วรวาเม
 สโร มหนุเต สุรพลโยธะ
 อุษุชคคโค นพิชยนคริ กนุ—
 ควา คโค สิลทียทวมสคคตเต
 มหนุคชทวคคคิ ปคิจุชาเปควา
 คมขี ปริวาราเปควา วิธมุขีการิ
 กวิควา คิ คคณาเปคิ.

นาควา มหนุคตสวคคคิ วิช—
 ฉิตวา ปรุญจวามปรมาณิ วิช—
 ชนคคิ ปาการิ ฉุสสิคควา คจคคคคิ.

นพิชยนครสามิโก วิชชนิ
 คคควา อทฐาพุทโก คิจุจนุเต

ทวายเหตุการณนั้นแล้ว ก็เสด็จ
 จากพระนครละโว้ พอถึงพระนคร
 อโยธยาแล้ว ก็ให้พลทหารเข้า
 ไปในพระราชวัง จับเจ้าทองพัน
 สำเนาไทยเสีย ทิ้งคโคกพระยา
 แล้วเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ.

ในรัชกาลศักราชเจ้าศรีชัย
 สิบหกปี สมเด็จพระราเมศวร ยก
 พลโยธาเป็นอันมาก เสด็จไปตั้ง
 เมืองนครเชียงใหม่ แล้วไปรบไท
 ค้างค้ายใหญ่ลงทางเมืองประมาณ
 ร้อยห้าสิบเส้น แล้วให้ล้อมเมือง
 ไร่ให้มั่น ทำอาการเหมือนจะ
 ปล้นเอาเมือง.

ชาวเมืองเชียงใหม่ออกดู
 กำแพงเมืองพังไปประมาณห้าวา.

เจ้านครเชียงใหม่ถึงพ่อวิชัย
 ขึ้นอยู่บนเชิงเทิน ให้เขียนหนังสือ

รูปไปตเถ ปณฺณิ พนฺธาเปตฺวา
กั วิชฺฌาเปตฺวา นิภฺชมาเปติ.

ผูกตูกอนุยังออกมา.

กั ปณฺณิ สิกฺขามิถิ วณฺจิทฺติ
ตมฺปิรราเมตฺวาโร สคฺคทาหิ โส—
หิยฺกิ อหิ ราชปณฺณาการํ นิท—
รเปตฺวา ทสฺส เมตฺติราชมคฺคิ
ทณฺธิสฺสามิถิ.

หนังสือนั้นเป็นคำล่อลวงมาว่า
ขอพระรามเสวยผู้เป็นเจ้า รอยอยู่
สักเจ็ดวันเถิด ข้าพเจ้าจะนำราช
บรรณาการออกไปเจริญทางพระ
ราชไมตรี.

โส ราชา ทํ ญตฺวา วาสี—
กพฺพนายเกหิ มนฺเคนโต นพิ—
ชิวรสามิโก มม ปณฺณิ เทติ
เอว มยํ กิ โสหิยามาติ.

สมเด็จพระรามเสวย ครั้น
ทรงทราบแล้ว จึงปรึกษานายทัพ
นายกองทั้งปวงว่า ซึ่งพระเจ้า
เชียงใหม่ให้หนังสือมาแก่เราอย่าง
นี้ พวกเราจะรออนุหรือประการใด

วาสิตพฺพนายกา เทว นพิ—
ชิวรสามิโก สเร จิรณฺมมํ ก—
โรนโต กตฺตูปายํ จินฺเตตฺวา จิ—
รายฺกั วณฺจณํ กโรติ มยํ ทํ
มรํ วิชฺฌมฺเปตฺวา สภิสฺสามาติ
ทณฺธิ.

นายทัพนายกองทั้งปวงกราบ
ทูลว่า ข้าแต่สมมุติเทวราชเจ้า
เกรงว่าพระเจ้าเชียงใหม่จะทำการ
ไม่ทัน จึงคิดกลอุบายทำการล่อ
ลวงให้หน่วงช้า ข้าพพระพุทธเจ้า
ทั้งปวงจะขอปล้นเอาเมืองให้จงได้.

ไสย เคยี่ มกัถิ มยั ชกุกิยา
 นพิชิวรสามิโก อเมหติ น บุษุ—
 ฌที คมยี่ บุษุฉิกวา น บุกุทา
 ตเจ นพิชิวรสามิโก อเมห
 วนเนโค ตเจ น จิโค อม—
 ทากั สรุโยธานั ทคฺเถที น มุณ—
 เนโค คมยี่ ลภิสฺสามาคิ.

คทา โส นพิชิวรสามิโก
 เวพูเปสึเถที ภินุนยาคารั ปฏิจุ—
 ฉาทาเปศฺวา อิจฺฐุเถที อฺภูนิศฺวา
 สคฺคทาเท ราชปณฺณาการั อตฺคฺวา
 คั นครั สามคฺคฺเถน รกฺขาเปที.

วาลัทพุนายกา ราชานั ว—
 ทนฺติ เทว ทฺพุกิกุชั คณฺชุกุฉั
 ทสฺสลิขฺกโทนั อภิยฺคฺชานั มยั
 อาสาทา สัณฺหิ คั วิลุมฺเปมาคิ.

สมเด็จพระวามะศวร จึงทรง
 ว่าเราเป็นกษัตริย์ พระเจ้าเชียงใหม่
 ใหม่ไม่รบเรา เราขอรบพระเจ้า
 เชียงใหม่ก็ไม่ควร ถ้าพระเจ้า
 เชียงใหม่ต่อดวงเราไม่ตั้ง อยู่ใน
 สัจจะแล้ว พระเจ้าเชียงใหม่ก็คง
 ไม่พัน^{๔๔}มือทหารของเราไป เราก็
 จะรบพระเจ้าเชียงใหม่ได้.

ครั้งนั้นพระเจ้าเชียงใหม่ ให้
 ยีตกำแพงที่แตก ด้วยตะไม้ไผ่
 แล้วให้ก่อกัวยอิฐ ครั้นถึงเจ็ดวัน
 ก็ไม่ถวายราชบรรณาการ รักษา
 เมืองไว้เป็นสามารถ.

นายทัพนายกองทั้งปวง จึง
 กราบทูลสมเด็จพระวามะศวรว่า ข้า
 นต์สมมุติเทวราชเจ้า เข้าสารแพง
 ทนาคะตียสถึงไม่มี^{๕๕}ที่ช้อ ข้าพระ
 พุทธเจ้าทั้งปวง จะขออาสาช่วยเข้า
 ปล้นเอาเมืองเสียให้จงได้.

วรรณเมธีราชา บุคคิ ทิสฺวา
 เอกทิสาย วาสิตพพิ อุตฺตริทฺวา
 เอกยามรคฺคิ คิทิสาย สุรพล—
 โยเฮ รุสมหาสรคฺคิ วิชฺฌา—
 เปคฺวา เอกปฺปหาเรเนว ชนฺนค—
 โสชาเถ ชฺเปคฺวา ปากาวิ อภิ—
 รุทธาเปคฺวา มหาชเน จาฐา—
 เปคฺวา ทคฺคต ปวีตฺวาเปติ.

นพิชชีวรสามโก บุษฺฌา—
 เปคฺวา อาเรนฺโต พตเสตฺติ ทิสฺวา
 มนฺนเค มรฺนเค ชเน ทิสฺวา
 ภิโต ปุคฺคทาเว ๑ สุวโยเฮ ๑
 อากาย เอกาทสนาพิกรคฺคิ คโค
 ปลาเปติ.

วาสิตพพนายกา ๑ สุรพล—
 โยธา ๑ คํ นครวิ ปวีตฺติทฺวา นก—
 ลงคํ นาม วาฐปฺคฺคณ ๑ มหา—
 ชเน ๑ ลภิตฺวา ทสฺส คํ เทนฺติ.

สมเด็จพระวราเมศวร ทรง เห็น
 ชอบด้วยแล้ว ก็ไปรบกให้เด็กของ
 ทพเสี้ยบ้านหนึ่ง พอไ้เวลายาม
 หนึ่งก็ให้พลทหารทั้งสามบ้านยิง
 ยันนธบใหญ่ขึ้นพร้อมกัน แล้วให้
 พากยันโคทกยันกำแพงเมืองเข้า
 ไปได้ ไ้ฆ่าฟันพลเมืองล้มตายลง
 เป็นอันมาก.

ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ เมื่อ
 ลี้ภัยบ้านทานอยู่ขึ้น เห็นพลทหาร
 เหลืออยู่น้อย และล้มตายลงมาก
 ก็กลัว พายกวรภรรยาและทหาร
 ที่กล้าแข็งหนีออกจากเมืองไปใน
 เวลากลางคืนนาฬิกาตียเอ็ดทุ่ม.

นายทัพนายกองและพลทหาร
 ทั้งปวงเข้าเมืองไ้แล้ว จัันตั้ง
 บุควพระเจ้าเชียงใหม่กับพลเมือง
 ไ้เป็นอันมาก นำมาถวายสมเด็จพระ
 พระวราเมศวร.

ไสยี่ กสุส คั วเทติ กว
 บัตา สกุเร น จิโค อเมท
 วณจิตฺวา สเร นิกุมนุโค สกุ—
 เจน อเมท ปบิรุปลาตติ มย
 กว บัตรี คั วชฺเช เจเปสฺสวมาติ
 วคฺวา ๑ ปน คั นกุสาวกุ สกุ—
 จานุสจฺจึ ทาเปคฺวา นครปวิภูตฺติ
 คั ราชปฺกฺติ ๑เปคฺวา กสุส ยฺก—
 ทรุเป ชเน ทาเปคฺวา เสเส ม—
 ทาชเน สมมุชฺชิตฺวา หคฺฉิสฺสเส
 มหนฺเต ๑ ลภิกฺวา คโต นีวค—
 ติคฺวา สวางฺกุปฺวิมคฺคิ อากคเป—
 ลิตฺติ ราชปฺกฺติ ทาเปคฺวา คคฺจ
 ราชสมปฺกฺติธวี คมยฺ นีวคฺคา—
 เปคฺวา อากนคฺวา วิสฺสณฺโลก—
 นครี ปคฺวา ชินราชพุทฺธธูรฺบิ น—
 มสฺสสิคฺวา อารากฺคณวิภฺสิคฺคากรณ
 ปุเชคฺวา สคฺคาหิ คสุส สกุ—
 การสมฺโภชึ กาวาเปคฺวา สกุ—
 นครี นีวคฺคติ.

สมเด็จพระวามะศวร จึงตรัสกับ
 นักสร้างว่า ยศของท่านไม่ตั้งอยู่ใน
 สัจจะล่อลวงเรา ถ้าออกมาหาเรา
 ตามคำสัตย์แล้วเราจะตั้งให้ครอง
 ราชสมบัติ ครั้นตั้งนั้นแล้วก็ไปรค
 ให้นักสร้างราชบุตรถวายสัตย์ ส่า
 ยานแล้วก็ตั้งให้ครองเมือง แล้ว
 พระราชทานพลเมืองให้ ไว้แก่นัก
 สร้างแต่พอสมควรแล้วกวาดเอาพล
 เมืองที่เหลือนั้น ก็ช้างม้าเป็นอัน
 มากได้แล้วก็เสด็จกลับ ไปรคให้
 นักสร้างราชบุตรมาส่งเสด็จถึงทาง
 จะไปสวางคบุรี แล้วไปรคให้กลับ
 ไป รักษา ราชสมบัติใน นครเชียงใหม่
 เสด็จมาตั้งเมืองพระพิศณุ
 โลกถวายนมัสการพระพุทธชินราช
 เป็ลืออง เครื่อง ประคัย สำหรับ ทรง
 ทำสักการบูชาสมโภช ๗ วัน แล้ว
 เสด็จกลับพระนคร.

กทา นพิชัยนาครา วนณา
 สมมุชชิตุวา เต เปเสตวา ภา—
 รณคนคเว ๑ สงขุลาปุเว ๑
 ล้อมมราชนคเว ๑ อนุปุรณคเว
 ๑ วสุสาบิธา.

โส ราชา มงฺคลาภิเสกฏ—
 จาน อโปสถสึล อเวตวา ท—
 สนาพิกรคฺคิยํ ปุริมทิสาย ปา—
 ฎิหาริยํ วรรธาตุ ทิสฺวา อนุวสิ
 ราชยานิ อหฺราเปตวา คคฺค
 กนฺทวา ทารุสณฺณํ จเปตวา นิ—
 วกคฺคิ.

สฺถนณฺทคฺคทิวเส เอกนวิสฺติ
 พุยามิ อฺจฺจํ นพสุริ ทิพุยามิ
 วรรธาตุปรางคฺคิ การาเปตวา ม—
 ทาธาควาสํ นาม ทํ จานํ สฺยา
 นกรยเวสพิณฺนํ ราชมณฺฑิร—
 มงฺคณฺนํ การาเปติ.

บรรดาชาวเมืองเชียงใหม่ ซึ่ง
 กวาทอันมาในครั้งนั้น ไพร่ส่ง
 ไปให้อยู่ที่เมืองภักดีสูง เมือง
 สงขลา เมืองนครศรีธรรมราช
 เมืองจันทบุรี

แล้วเสด็จไปทรงอุโบสถศีล ที่
 พระที่นั่งมังคลาภิเษก เพลา ๓๐
 ทูม ทอกพระเนตรไปทางทิศตะวัน
 ออกเห็นพระธาตุสำแดงปาฏิหาริย์
 ไปร่ทให้ปลัดจวังนำพระราชยานมา
 ทรงเสด็จออกไปยังไม้หมากกฤษ
 ไร่ ในที่นั้นแล้วเสด็จกลับ.

ไปร่ทให้สร้างปรางคฺคิพระธาตุ
 สูง ๓๘ วา ยอกนพสุริ ๓ วา ให้ชื่อ
 ว่าวิกรมหาธาตุ แล้วให้ทำพิธีประ
 เเวศน์พระนคร และเฉลิมพระราช
 มณเฑียร ในวันศุภวันกัชัตต
 ฤกษ์.

คทา กมฺพชฺรราชา พลนิกายะ
 อุษฺยคฺคาคโค ชลปฺริยง ฆนท—
 ปฺริยง ปฺทริทฺวา เทยฺย ฌกฺกิตฺวา
 ทคฺค ฌสคฺคสทสสฺปมาเน ม—
 ทาซเน สมนุชฺชิตฺวา ทโค สก—
 นครี นินฺวคฺคทฺติ.

คทนนฺคเว โส วรฺราเมสฺ—
 วัยฺย มุชฺราสทฺทพฺพิ ชยณฺวคฺคราชา
 ทคฺวา มทนนฺเต สฺวพลโยเช
 อุษฺยคฺคคโค ทิพฺพเสทฺติ ปฺทฺวา
 กมฺพชฺรณฺวา นิกฺขมิตฺวา มุช—
 ทพฺพิ ชฺชณฺนิตฺวา อณฺณมณฺณ
 สามคฺคเณน ปฺทริทฺวา ภิชิโค
 ยุกฺคทฺติ ปฺทิจฺจาเปคฺวา นคร
 สมิเป สคฺคาทฺติ คมนฺนํ ปฺริวา—
 ราเปทฺติ.

สฺกนคฺคทฺทิวเส โส ราชา
 สฺวพลโยเช ทํ นครี วิสุมฺปา—
 เปคฺวา ทิยามรคฺคทฺติ อณฺณมณฺณ

ครั้งนั้นพระเจ้ากรุงกำพูชาก็
 พลนิกายเข้ามาค้เมืองชลบุรี และ
 เมืองรัตนบุรีได้แล้ว ก็ว่ากเขา
 พลเมืองชลบุรีรัตนบุรีได้ประมาณ
 ๖ พัน ๘ พันคนแล้วกลับไปเมือง
 กำพูชา.

สมเด็จพระรามเสวร ให้พระ
 ยายไชยณรงค์เป็นทัพหน้า ยก
 พลโยธาไปเป็นอันมากถึง สะพาน
 ทิพ พระเจ้ากรุงกำพูชาก็ออก
 มารบ กองทัพหน้าก็สู้รบกัน
 เป็นสามารถ พระเจ้ากรุงกำพูชา
 แยกไปแล้ว พระรามเสวรไปรบ
 ให้ตั้งค่ายประชิดล้อมพระนครอยู่
 ๘ วัน.

พอถึงวันศุภนักษัตรฤกษ์ สม
 เด็จพระรามเสวรให้ยกพลโยธาเข้า
 ปล้นเมือง ข่าพันทันล้มตายเป็น

ฉาเวศุวา มหนต์ มรนต์ อ—
 รุณเณ ทมบี ปวีสาเปติ.

กมุพชราชา พลเสส ทิสวา
 อฏราสนโต ภิโต นาว โอรุขุ—
 ทิวา ปลายติ.

วราเมสุโร คชาธารา โอ—
 ฤษติทวา มหาสรวคิ วิชฎาเปติ.

คิ สรุไปตถิ กาฬรุณเณ—
 กฏุ ปตติ นาวาย อคคิ อช—
 ชาติ.

กมุพชราชา อุกเก อตุ—
 วจิตทวา ปลายติ.

สุวโยธามิ ทสส ภริษณ
 อปราช ราชยุตตณ ลภิตวา
 ทสส เทบี ทาเปติ.

อันมาก ทั้งแต่เวลา ๓ ขยามน
 สว่างก็เข้าเมืองไค้.

พระเจ้ากรุงกัมพูชา ไทเห็น
 พลทหารเหลืออยู่น้อย ก็ตั้ง
 ทกพระทัยกลัวลงเรือหนีไป.

สมเด็จพระรามศวร เสด็จ
 ลงจากคชาธารให้ยิงปืนใหญ่ลงไป.

ลูกกระสุนขึ้นลงคองหม้อคิน
 คำ เป็นเพลิงลุกขึ้นในเรือ.

พระเจ้ากรุงกัมพูชาโคคน้ำหนี
 ไปไค้.

พลทหารรัยชายาของพระเจ้า
 กรุงกัมพูชา และรัยอุปราชราช
 บุตรไค้ นำไปถวายสมเด็จพระ
 รามศวร.

โส ราชชา ปุณฺณสทฺสเสหิ
 สฺรโยเจหิ สท กมฺพุชนกฺรทฺ-
 ชิตฺติ ชยฺยณฺวํครราชํ ททฺวา มหา-
 ชเน ๑ ทคฺติสฺสเส ๑ นานา-
 วุเจ ๑ อากขฺตฺมาเปทฺวา สก-
 นครํ นีวคฺคตฺติ.

อปรภาเศ ทงฺกฺยนิคเว ยฺน-
 กราชชา รัชฺชํ กาวเรทฺวา สฺร-
 พฺลโยเจ ๑ ถลทพฺพนาวาทพฺเพ
 ๑ เปเสทฺวา กมฺพุชานคฺรํ ยฺช-
 ณาเปติ.

ชยฺยณฺวํครราชชา นิกฺขมิตฺวา
 เทหิ ยฺชฺฉณิตฺวา สามคฺคฺเคน อา-
 เวณฺโต เทหิ กมฺพุชานาคเวหิ
 อปฺปเก เท โยเจ ทิสฺวา ปุณ-
 ณาเจเทหิ ยฺชฺฉณิตฺวา วา มหนฺเต
 เท โยเจ ทิสฺวา วา น ปุณฺณ-
 ณาเจเทหิ ยฺชฺฉณิตฺวา อปริปฺปณฺเณ
 มหาชเน ทิสฺวา ทสฺส ปุณฺณ-
 อาโรเจติ.

สมเด็จพระวราเมศวรโปรดให้
 พระยาไชยณรงค์อยู่รักษาเมือง
 กัมพูชาด้วยพลทหาร ๕๐๐๐ แล้ว
 ถวาทเอาพลเมืองข้างมาศรรพ
 คัสศราชูธิเป็นอันมาก เสกจึงกลับ
 พระนคร.

อยู่มาภายหลัง พระเจ้ากรุง
 ยวนซึ่งครองราชสมบัติอยู่ณเมือง
 ทังเกีย ให้ยกพลทหารมาตั้งทัพ
 ขกทัพเรือ จะรบเอาเมืองกัมพูชา.

พระยาไชยณรงค์ ออกรบกับ
 ยวน คู่รบกันเป็นสามารด ชาว
 เมือง กัมพูชา เห็น ทหารยวนน้อย
 ก็พร้อมใจกันสู้รบ ครั้นเห็นทหาร
 ยวนมามากก็ไม่เต็มใจสู้รบ พระ
 ยาไชยณรงค์เห็นชาวเมืองไม่เต็ม
 ใจสู้รบ จึงมีหนังสือขอเข้ามา
 กราบบังคมทูล.

ไสยี่ คั ฌตุวา ปฏิปณฺณ
 เปเสกฺวา มหาชเน ๑ ทพฺพ—
 สมฺภาเว ๑ สพฺเพ อากทฺตมาเปติ.

ชยฺยฌวฺจฺจราชา คั ฌตุวา
 กตา กตุวา สกนคฺวี นีวคฺคตฺติ.

คทา ไส ราชา นครป—
 เวสพิธึ กาเวตุวา วาสิตพฺพนา—
 ยกันํ มหนตฺ ราชทายชฺชํ ทา—
 เปติ.

นวกตุวาพิสาธิกสคฺคสคฺคสคฺ—
 ราชกาเส สุวณฺณปพฺพคเจ—
 กียอวาสนฺวา กาเวตุวา เอก—
 กิวสํ มงฺคลาภิเสกฺยาสาทิ คณ—
 ภาว เทน มลฺลวณฺณา ชุพฺเพ
 มนฺนฺเตน มคฺคคฺมชฺชเว นิสินฺนเนน
 มนฺนฺทหิตฺโต คั ทิวา อุกฺวา—

สมเด็จพระวามะศวร ไททรง
 ทราบแล้วไปรอกให้มีท้องตราคอยไป
 ว่า ให้ทักวาคอพยพพลเมืองและทัพ
 สัมภาระทั้งปวงมา กรุงศรีอยุธยา.

พระยาไชยณรงค์ไท้ทราบดีท้อง
 ตราแล้ว ก็ทักวาคพลเมืองและทัพ
 สัมภาระทั้งปวง กลับกรุงศรี
 อยุธยาตามท้องตรา.

ครั้งนั้น สมเด็จพระวามะศวร
 ไปรอกให้ทำพิธีประเวศน์พระนคร
 แล้วพระราชทานบำ เหน็จรางวัล
 แก่นายทัพนายกองเป็นอันมาก.

ไปรอกให้สร้างพระเจดีย์และวัด
 ภูเขาทองในบุรีลศักราช ๑๔๑ อยู่
 มาวันหนึ่ง เสด็จไป ณ พระที่นั่ง
 มังคลาภิเศก ทอดพระเนตรเห็น
 ท้าวมล ซึ่งถึงอนิจกรรมแต่ก่อน
 นั้นมานั่งขวางทางเสด็จอยู่ ก็ทัก
 พระทัยทรงขำพิณฺว พระราช กุศล

สนุโต ทานาทินี กุสลานิ กา—
 เวทวา ณ สัมมัตติ รชชี่ กา—
 เวทวา มรุมุชกโต ขดากม—
 กโต โลกวิสัยอนิหาราวี ปา—
 ปุณาคี.

คทนนุคเว รามราชา นาม
 ราชปุตุโต ทคฤ รชชี่ กา—
 รทวา จตุรสวสตี มหาเสนา—
 ปติราชี่ กุตุโธ คี กาทาเปตี.

มหาเสนาปติราชา ปลาชิตวา
 งามปรักษปทานคเว วสนุโต
 สวณณภูมิปุวี คนุทวา นคร—
 อินทราชี่ นิมนุเคนุโต ราช—
 สมปุตุคี กาทาเปตี เตน วณ—
 ณา ยุกุตี ทิสวา สุโรโยเช ม—
 หนุเต วิจาเวทวา กโต อุกุ—
 ยุกุโต นครี ปทวา รทกียี
 คมูยี วิตุมุปาเปทวา คี ลีธ—
 ยุกุชยานครี ลมิตวา คี ราชาน

มีทานเป็นต้น เสวยราชสมบัติอยู่
 ได้ ๖ พรรษาถึงแก่สวรรคตเสด็จ
 ไปยังมูขปุระเทศของพระยามัตถุ
 ราชตามขดากกรรม ถึงซึ่งสภาวะ
 ธรรมไม่เที่ยงตามโลกขวิสัย.

สมเด็จพระเจ้าราม ราช ยุต
 เสวยราชสมบัติต่อมาได้ ๑๕ ปี ทรง
 พระพิ โวธเจ้าพระ ยามทาเส นายคี่
 จะให้จับตัวเจ้าพระ ยามทาเส นายคี่.

เจ้าพระ ยามทาเส นายคี่ หนี
 ไปอยู่ที่เมืองปทาคงาม ไปเชิญ
 สมเด็จพระเจ้านครอินทร์ ซึ่งเสวย
 ราชสมบัติอยู่ณเมืองสุวรรณภูมิให้
 มาซึ่งราชสมบัติ สมเด็จพระนคร
 อินทร์เห็นชอบด้วยแล้ว ก็จัดแจง
 พลทหารเป็นอันมาก ยกออกจาก
 เมืองสุวรรณภูมิมาตั้งในเวลากลาง
 คืนเข้าปล้นเอากรุง ศรี อชโยธา ได้
 จึงเชิญเสด็จสมเด็จพระนครอินทร์

ในนุเทศวา ราชสมุปทุตี กทา-
ราเปตี.

๕
ชนเสวยราชสมบัต ในบมเสิ่งสุด
ศักรราช ๗๖๓.

โส ราชชา ปน ตสุส มา-
คูลิ บิโย เทณญชยาอิกสตุ-
คตสตุกราชสปลสวจุณเว ราชช
กเวตวา รามราชาน อกุกุโ
ค อมาฏาเปนโต กคณญกต-
เวทิจามปริกขยทานคเว สม-
ปคตีปริกคตี รามราชาน ทาเปตี.

ส่วนสมเด็จพระนครอินทร์นั้น
เป็นพระเจ้าสูงของสมเด็จพระเจ้า
ราม หากได้ทรงพระพิโรธไปรักให้
ฆ่าสมเด็จพระเจ้ารามไม่ พระองค์
เป็นกคณญกตเวทียุคคต จึงไปรัก
ให้สมเด็จพระเจ้ารามไปครองราช
สมบัตอยู่ณเมืองยทาคูจาม.

เอถ นาฏกาปคตีญช ยุกต-
สวณญคตี ยุกตสวณญช-
กชณญช สวณญกิงการญช ก-
ชิลิญช ทนคชานญช ปทุม-
ชคชชานญช ตสุส มทาเสนา-
ปคิน โสปี ทาเปตี.

แล้วพระราชทานข้าหญิงแก่
เจ้าพระยามหาเสนาบดี บุคตีพระ
สนมองค์หนึ่ง เจียกทองคำคหนึ่ง
พานทองคำคหนึ่ง เท้านาทองคำ
คหนึ่ง กระยกันหยัน เสีลยงา
เสีลยงกลีบขีว.

ปญชณญชยาอิกสตุคตสตุ-
กราชชชสวจุณเว อตุตกรกมมการา
กสตุ วญโย ษณณ อโรเรสุ
รวมทามุมราชา วิสสุณโลก-

ในบมเมรุศักรราช ๗๖๕กรม
การเมืองเห็นอมี โยบชกมากราย
บังคมทูลว่า พระมหาธรรมราชา
เจ้าเมืองพิศณุโลก เสีตัสวรรคค

สามิโก อนิรุกมมคโค อุกุ—
ทวนครสิริวา สพเพ กุยุปนุคคิ.

คทา โส ราชชา คิ ฅทวา
มหนุเต สุรพลโยเช อุษยุคค—
คโค กุยุปิตนกรสิเว มทเทควา
จวปางนกรวิ คนุควา คนรป้า—
ลราชา ๑ รามราชา ๑ นิรุก—
มิตวา คิ ราชานัน วนุคิตวา นคร
เทนุคิ เคส์ โอวทนุโค ราช—
ทายซุซึ ทควา สกนกรวิ นินุคคคิ.

โส วรรณครอินุโท สุวรรณ—
ภูมินคเว สมุปคคิปริกคคิ ราช—
อายสามินาม ราชปคคคณ๑-สน—
ชปุเว สมุปคคิปริกคคิ ราช—
ยิสามินาม ราชปคคคณ๑ ฅย—
นาทชปุเว สมุปคคิปริกคคิ ราช—
คิสิมทวราชันนาม ราชปคคคณ๑
เทคิ.

หัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวงเกิดจลา
เจด.

สมเด็จพระนครินทร์ ทรง
ทราบแล้วโปรดให้ยกพลโยธาเป็น
อันมาก เสด็จขึ้นไปปราบหัวเมือง
ทั้งกลางล เสด็จไปตั้งเมืองพระบาง
พระยาบาลเมือง พระยาราม ออก
มาถวายบังคม ถวายเมืองแล้ว
พระราชทานโอวาทและพระราชทาน
บำเหน็จแก่พระยาบาลเมือง พระ
ยารามแล้ว เสด็จกลับพระนคร.

แล้วให้สมเด็จพระเจ้าสุกยา
เชอ เจ้าฝ่ายพระยาไปครองเมือง
สุวรรณภูมิ เจ้าฝ่ายพระยาไปครอง
เมืองสันธิ เจ้าสามพระยาครันทา
ราชไปครองเมืองไชยนาท.

อุโภ เท ราชปุตุตา คชาอาร
อารีควา อุษุขุตุตาคตา องกา—
รวนเสตุยาเท อณวมณณิ ปส—
สนุตา คชาอาร ปาเชนุตา อณ—
วมณณิ อุษุณนุติ.

เท คชาอารา สมพลวนุตา
น มกขลิตา อุกกอกตา น
โฮทียนุติ.

เคยี่ อลิสงกุเสตี คิวี ปต—
วิตุวา อณวมณณิ สมสมิ ผุส—
ลิตวา ฉินุนคิวา อุโภ มรณ
ปาปุณนุติ.

ราชปุริสา ชยนาทปุวี กน—
ตุวา ราชกิสามิกสุส คมกุต
ชาโรเจตุวา นิมนเตตุวา คมูบี
สมปฏิจฉิตวา ทกุต ราชเช อภี—
สิณวิส.

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ทั้ง
สองพระองค์ทรงพระคชาอาร ยก
มาถึงเชิงสะพานข้างบ้าน พอสอด
พระเนตรเห็นกันเข้า ก็ซบพระคชา
อารเข้ารบกัน.

พระคชาอารทั้งสอง มีกำลัง
เสมอกันไม่แพ้ขงพลากันต่างตัว
ต่างกรวยไม่ย่อท้อ.

ต่างองค์ต่างทรงพระแสงขอ
ง้าวฟันต้องพระศอกขวาพร้อมกัน
สิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์.

มุขมนตรีออกไปเมืองไชยนาท
กราบทูล ประพฤติเหตุ นั้นแก่เจ้า
สามพระยา แล้วเชิญเสด็จเข้ามา
เสวยราชสมบัติ ในกรุงศรีอยุธยา.

โส ราชคีสามีโก ปะม—
 ราชอิราชินโท นาม อุกินัน
 เทส เชนฺจราชิราชัน กเพวเว
 อุกอริทวา เท จ ฉาเปทวา วร—
 ราชจันณฺจ วิหารณฺจ อารา—
 มณฺจ ท ฉาปนญจัน การา—
 เปทวา ราชปุณาวาส นาม เทว
 เทโย ทตฺถิตฺยชฺชณฺจจฺจาเน กา—
 เปรทวา อญฺจการวนเสศฺปาเท ปุณ—
 วมท ปุณฺณกนฺตณฺจ ทานาทิน
 ปุณฺณกมฺมานิ การาเปติ.

เจ้าสามพระยา ทรงพระนามสม
 เติ้งพระบรมราชาธิราชเจ้า ไปรค
 ให้ชุกพระศพเจ้าอ้ายพระยาเจ้า
 พระยาทั้งสองพระองค์ ขึ้นพระราช
 ทานเพลิง ที่พระราชทาน
 เเพลิงนั้น ไปรคให้สร้างพระมหาธาตุ
 และพระวิหารและพระอาราม พระ
 ราชทานนามว่าวัดราชบูรณะ แล้ว
 ไปรคให้สร้างพระเจดีย์ไว้สองพระ
 องค์ หนึ่งเชิงสะพานข้ามด้านที่เจ้า
 อ้ายพระยาเจ้าชุกพระยากระทำยุทธ
 ทศกถานั้น แล้วกระทำบุญมห
 กรรมการฉลองเป็นที่เคื้อนพระทัย
 ให้เกิดความยินดี ในพระราชกุศล
 ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมีทานเป็น
 คັນ.

กาตีคุยาธิกตฺตคตฺตศกฺกกรา—
 จุสเสถสฺวจุสเว โส ราชา สุร—
 ทนิกายเย อุกฺขุทฺตคโต มหา—
 จจรวรวิ ยฺยชฺฉณิตฺตวา ทิ ลภิตฺตวา

ในรัชกาล รุคคักราช ๗๗๓ สม
 เติ้งพระบรมราชาธิราช ยกพล
 นิกายไปรบเมืองนครหลวง ไท้แล้ว
 ไปรคให้พระนครอินทร์ราชบุตรไป

ก็ให้กระทำการสมโภชพระพุทธ
ชินราชอยู่สามวัน แล้วเสด็จกลับ
พระนคร.

คทา อัญญาสิคยาธิกสตุคต—
กสกุกราชอสุสส์วจุลเว ราช—
มณทิวรชานี อคฺคิ ฉาเปติ.

ในปีจุลศักราช ๗๘๘ ครั้งนั้น
เกิดเพลิงไหม้พระราชมณเฑียร
สถาน.

กทนนุทวี ษฺน วสุเส ทวี—
มูยาสาท อคฺคิ ฉาเปติ.

ก่อนนั้นมาวังขึ้นใหม่เกิดเพลิง
ไหม้ที่พระที่นั่งตรีมุข.

นวุคยาธิกสตุคตสกุกราช—
ภนรส์วจุลเว โส ปรมราชา—
วิราชินุโท สุรพลโยเฮ จ ทต—
ถีสุเส จ อุษุคฺคตคโต นพิ—
จยนควิ คนฺตวา ทํ วิตุมฺปา—
เปควา อสภิตฺวา คิตาโน สก—
นควิ นวิคฺคติ.

ในขั้วอกจุลศักราช ๗๘๐ สมเด็จพระ
บรมราชาธิราช ยกพลโยธา
กัษ้างม้าเป็นอันมากเสด็จขึ้นไป
เมืองเชียงใหม่ให้เข้าปล้นเอาพระ
นครยังไม่ทันได้ พอล่วงพระ
ประชวรก็เสด็จกลับพระนคร.

เทวนวุคยาธิกสตุคตสกุ—
กสกุกรรส์วจุลเว โส ราชา
เทนฺเต วาสีทพฺเพ อุษุคฺคตคโต

ในปีจุลศักราช ๗๘๒ สมเด็จพระ
บรมราชาธิราช เสด็จยกกอง
ทัพหลวงขึ้นไปเมืองเชียงใหม่อีก

นพิชิตนคร อยู่น คนอุวา กเส—
 มกิดุจจาเน มหาทพพิ ปกติ—
 จาเปตุวา ต วิตุมุยาเปตุวา ส—
 มตุเถน อญญมญญิ บุษุณิตุวา
 มหนุเท นาคเว จาเปตุวา ตมุขี
 ลกิตวา ธชาทเท มหาชเน
 ทวาทสภสสทสุเส ลกิตวา เท
 อาวิตุวาเปตุวา สกนคร นิเวตุคคิ.

ฉนวุตุยาธิกสตุคสคตฤก—
 ราชพุกุณสวัจเร โส วรปร—
 มราชาธิราชินุโท โสพิสวสุตี
 รชช กาวเรตุวา ชายุทปริโย—
 ตาเน ยตากมมุคโต มรุวา—
 ชสุส สนุทิกิ ทรคคิ.

คทา วรวาเมสุไร คสุส รา—
 ชปุคโต รชช กาวเรนุโต คคุด
 วรปรวมตุโรโลกนาโด นาม ราช—
 วัส อุกุทธิตุวา สีสรพิชิตารามิ
 นาม อาวาส กาวาเปตุวา

ให้ตั้งทัพหลวงณค่ายลท่าเกษม
 ให้เข้าปล้นพระนคร ไท้สู้รบกัน
 เป็นสามารด ชำพันชาวเมืองล้ม
 ตายลง เป็นอันมาก ไท้เมืองแล้ว
 ไท้คนชะเลยประมาณสี่สองหมื่น
 แล้วให้กวาดกัอนคนชะเลยเสด็จ
 กลับพระนคร.

ในปีชาติจุลศักราช ๘๘๖ สมเด็จพระ
 พระบรมราชาธิราช เสดยราช
 สมบัติไต้ ๓๖ พรรษา สิ้นพระ
 ชนมายุแล้ว ก็เสด็จไปยังสำนัก
 พระยามัตตุราชตามยถากรรม.

ครั้งนั้นพระวามะศิวราชบุตร
 ขึ้นครองราชสมบัติ ทรงพระนาม
 พระบรมไตรโลกนาถ ไปรบไต้
 รัชพระราชวังสร้างเป็นวัดพระราช
 ทานนามว่า วัดพระศรีสรรเพชญ์

นกัสมิเป ราชขาน วสิทวา
 เปญจรัตนปราสาท ๑ สรพิชยา—
 สาทณฺ ๑ การวาเปทวา อนุเชต—
 คสกุเกณ สมุทวรกุลาโหม นาม
 สุรเสนณฺ ๑ สมุทนายกั นาม
 เคทพลณฺ ๑ วรรณครปัสยวี นาม
 นครนายกณฺ ๑ วรรณมาอิกรั นาม
 วัสนายกณฺ ๑ วรรณเสตุวา นาม
 เชตุนายกณฺ ๑ วรรณโกสาธิปติ
 นาม โกसानายกณฺ ๑ นหุคต—
 เชตคตสกุคคทณฺ ๑ ๑ เปทวา วรรณ—
 ธาตุปราญคณฺ ๑ ๑ เชายวิหารณฺ ๑
 อารามั ๑ หุควา วรรณมาวาส นาม
 ปุพเพ ๑ วรรณมาธิปติโน นาม
 นครั ๑ กาเรนุคตัสส ๑ ราชสุวณฺ ๑—
 โทฬสุส ๑ ณาปนญฺจขาน ๑ การวา—
 เปทวา ๑ ปุณฺณมทั ๑ ปุณฺณกณฺ—
 คณฺ ๑ มหนุคตั ๑ ทานาทันนิ ๑ กุสถานิ
 การวาเปติ.

เสกัมาปรตยชัยพระราชวังวิมแม่
 น้า โปรคให้สร้างพระที่นั่งเขญ
 รัตนมหาปราสาทองค์หนึ่ง พระ
 ที่นั่ง สรรเพชญ์ปราสาทองค์หนึ่ง
 แล้วพระราชทานนามขนนางคาม
 คักกัณา ให้ทวารเป็นสมุทพระ
 กลาโหม ให้พลเรือนเป็นสมุท
 นายก ให้ขุนนครเป็นพระนครยาต
 บุรี ให้ขุนวังเป็นพระธรรมาอิกร
 ให้ขุนนาเป็นเกษตรา ให้ขุน
 คลังเป็นพระโกษาธิปติ ๑ คักกัณา
 ๑ ๑ และที่ถวายพระเพลิง
 สมเด็จ พระธรรมาอิศร์องค์แรก
 ซึ่งสร้างกรุง ทรงพระนามพระเจ้า
 อุตองนั้น โปรคให้สร้างเป็น
 ปรางค์พระมหาธาตุ และวิหาร และ
 พระอาราม พระราชทานนามว่าวัด
 พระราม แล้วทรงกระทำบุญมท
 กรรมการฉลองใหญ่ เป็นที่เตือน
 พระทัยให้ทรงยินดี ในพระราชกุศล
 ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมีทานเป็น
 คับ.

คทา ทวาริกอฏฐสทศกุก—
ราชกษัตริย์วรุณเร อหิวาตกโรเคน
มหนุตา มหาชนา มรณติ.

ขุนวสุเส ททนนคร โส ราชา
นาวากพเพ วาสีกพพนายเก ม—
หนุเต อุษโยเชตวา มลกานคร
บุชญาเปตวา ทํ ลภิกวา นิวค—
เทติ.

ขุนวสุเส ททนนคร ลีสพ—
พธิรปูร์ คนุควา สุวโยธา อุษ—
บุคคกโต ทัย บุษญาเปตวา
โส ราชา ลภติ.

สุกรสวรุณเร ททนนคร อฏฐ
สทศปัยย์ เอกโทนี ทพภิกษุ
ทสยาท คิปต์ เอกสทฏฐ ฌณณ
ลिया.

มุสิกสวรุณเร ททนนคร โส
ราชา พุทธสาสนี ปวีปุนณิ กา—
เรตวา ปณณาสาธิกชาคิปณเรต

ในขั้วออกชุดศักราช ๑๐๒ ครั้ง
นั้นเกิดอหิวาตกโรคคนตายมาก.

ครั้นต่อมาใหม่ โปรทให้แต่งตั้ง
ทัพเรือยกกองทัพใหญ่ไปรบเมือง
มลกา ใ้เมืองมลกาแล้วเสด็จ
กลับพระนคร.

ต่อมาใหม่สมเด็จพระบรมไตร
โลกนาถ เสด็จยกพลโยธาไป
รบเมืองศรีสพเถินไ้.

ต่อมาขึ้น เข้าเปลือกแพง
ทนานตะ ๑๐๐ เข็บ เกวียนหนึ่ง
เป็นเงินสามปละกัษลียาท.

ต่อมาขึ้นชวท ทรงบำรุงพระ
พุทธศาสนาให้บริบูรณ์ และให้หล่อ
รูปพระโพธิสัตว์ ๕๕๐ ซาติ แล้ว

โพธิสัตตบุรุษ เวทียาเปตฺวา ทท—
 นนฺตรํ ปรุณฺณมหํ ปรุณฺณกนฺตํ
 มหนฺตํ ฉณฺฑํ สมฺโฆชํ การาเปตฺวา
 สมณพฺรหฺมาทฺมณานณฺวํ ยาทว—
 ฉฬฺพกานณฺวํ มหาทานานิ ทา—
 เปตฺวา สทฺตาทํ อโหสิ.

คทา สยคุโธ ชลึงฺกราชา
 มหาชเน อาทาย คนฺตุวา นพิชชี—
 ขนฺทเว มหาราชรวฺโย เท เทติ.

นวาธิกธฺวสฺสทสฺสกฺกราชสส—
 สวฺลเว โส ชลึงฺกราชา มหา—
 ราชรวฺโย มหนฺตํ ราสีทพฺพิ
 อาทาย อาคนฺตุวา วิสุสฺสนฺโลก—
 นนฺตรํ บุษฺตฺวาเปตฺวา เทที นาค—
 เวที อารณฺเตที สามทฺเถน
 ธณฺณมณฺณํ ชวาเวตฺวา—
 บุษฺตฺวาโต ทนฺนํ วิสุมฺปาเปตฺวา
 พทฺวารํ อตฺถิกฺวา ราสีทพฺพิ อบุ—

ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เป็นการ
 ผลอง เป็นที่เตือนพระทัยให้ทรง
 ยินดีในพระราชกุศล แล้วโปรด
 ให้เล่นการมโหรีศพสมโฆชใหญ่
 ทรงบริจาคทานแก่สมณพราหมณ์
 ยาทวรรณิกถึง ๗ วัน.

ครั้งนั้นพระราชาเลี้ยงคิถกบฏ
 พาเอาครัวขึ้นอันมากไปถวายพระ
 มหาราชเจ้า ณ เมืองนครเชียงใหม่.

ในปีเถาะระตศักราช ๘๐๘ พระ
 ราชะเลี้ยงนำกองทัพพระมหาราช
 เข้ามารบเมืองพระพิศณุโลก ชาว
 เมืองพระพิศณุโลกต้านทานไว้ได้
 สู้รบฆ่าฟันกันเป็นสามารบ เข้า
 ยึดเมืองเป็นหลายครั้ง ไม่ได้
 เมือง จึงยกกองทัพไปรบเมือง
 กำแพงเพชร ชาวเมืองกำแพง
 เพชรก็สู้รบเป็นสามารบ เข้ายึด

บุตฺตคโค วิชิรปากาวิ บุษฺฉณิตฺวา
 เทหิ นาคเวหิ สามคฺคเณน คณ
 บุษฺฉณิตฺวา คมฺมุขี วิสุมฺมุขยาเยตฺวา
 สคฺคทาหิ อตฺถนฺนิตฺวา คคฺคตฺวา ราชี
 ทพฺพิ ปตฺติฏฺฐจาเปติ.

เมืองถึง ๗ วัน ไม่ได้เมืองก็พัก
 กองทัพอยู่ณที่นั้น.

คทา โส ปรมคฺควิโลกนาถ—
 ราชายี ราชปฺตฺโคโต จ วรอินฺนท—
 ราชานาม ราชสีทพฺพิ อุษฺบฺต—
 คคโค คณคฺควา วิชิรปากาวิ
 อุษฺคฺคณฺนุเกตฺวา ปาปฺณนฺติ.

ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมไตรโลก
 นาถ ก็ย้สมเด็จพระอินทราชา
 ราชบุตร เสด็จยกกองทัพไปช่วย
 เมืองกำแพงเพชร.

วรอินฺนทราชา สกฺกฺวณฺโณ
 ราชสีทพฺพิ ปทฺริคฺควา เคน บุษฺ—
 ฉณิตฺวา อณฺณนณฺณฉณิตฺวา
 สามคฺคเณน มทฺนฺเต มวฺนฺเต ปน
 อคฺคโคโน สุวโยเอ ทิสฺวา ภิชิตฺวา
 มทฺนฺเต ทคฺคตฺตฺสเส จ มหาชเน
 จ ลภิตฺวา เภยฺย ชาถทฺตฺมาเปติ.

สมเด็จพระอินทราชา เข้าตี
 กองทัพพระยาแก้วมณี (แก้วมณี)
 ได้สู้รบฆ่าฟันกันเป็นสามารด พระ
 ยาแก้วมณีเห็นผลทหารของตนล้ม
 ตายลงมากก็แตกไป ได้กวาด
 ทัพอันข้างมาผู้คนมาเขียนอันมาก.

โส ราชายี นกฺวณฺนคฺคตฺตฺส
 ราชสีทพฺพิ ปทฺริคฺควา เคน สค

ส่วนสมเด็จพระบรมไตรโลก
 นาถเข้าตีกองทัพหมันนคร ถึง

หฤทัยทัชชึ บุษณิมิตฺวา สามคฺ—
 เณ ลาวปจฺจามิตฺตานํ ฐคฺชึ
 หฤถึหิ ทสฺส คชาธารี ปวีวา—
 เรทฺวา เณกั ทมฺบึ บุษณิมิตฺ
 ทํ คชาธารี ปาเชนฺโต เณ
 วิชฺฌมาเปตฺวา สฺสุจันํ ลภิตฺวา
 ปจฺจามิตฺทํ อสิองกฺุเสน ปทริทฺวา
 ทํ มาเวทฺวา โหหิยิตฺวา ทโต
 นิกฺขมิตฺวา สฺสุโยเช ปทราเปตฺวา
 เณ มาฐาเปตฺวา มทนฺเต ม—
 รนฺเต บุษณิมิตฺวา เณหิ อคฺ—
 กโน มทนฺเต มรนฺเต โยเช ทิ—
 สุวา พลเสสฺสึ ทิสฺสุวา อุตฺตราสนุ—
 เณหิ ภิกฺเคหิ ภิชฺชชนฺเตหิ ปลา—
 ยิตฺโต เต ปจฺจามิตฺเต เณ
 ธนฺพนฺธาเปตฺวา วรมหาราชทพฺพิ
 ปาปฺถนาทึ.

วรมหาราชโยธา สฺสุวา นิกฺ—
 ขมิตฺวา ธาเรนฺตา เณ บุษณิมิตฺ—

แก่ชนข้างกัน ข้าศึกลาวเข้าม
 วย ล้อม พระคชาธารไว้ ถึง สี่ข้าง
 พระองค์ท่านแต่ข้างเดียว ก็ทรง
 ขยับพระคชาธารไล่ทะเลวงรบข้าศึก
 ลาวทั้งสี่ข้างนั้น จนโต ที่ไชยภูมิ
 ก็ทรงฟาดฟันสังหาร ทมิ้นนครลง
 ทัพพระแสงของ้าวให้ข้าศึกลาวที่
 ล้อมอยู่นั้นย่นระย่อไปแล้ว ก็เลิก
 ออก จากที่ล้อม ไล่แล้วก็คืน พล
 ทหารให้เข้ารบฆ่าฟันข้าศึกล้มตาย
 ลงเป็นอันมาก ครั้นพวกข้าศึก
 ไล่เห็นพลทหารของตนล้มตายลง
 มากเหลืออยู่น้อย ก็สะอึกสะอื้น
 กลัวแตกหนีไปแล้ว ก็ขยับพลทหาร
 ไล่ติดตาม ไปจนถึง กองทัพพระ
 มหาราชเจ้า.

พลทหารของพระมหาราชเจ้า
 เข้มแข็งมากออกค้ำท่านอยู่ได้

ฉิทฺวา สามคฺเชน ปวคฺคณฺติ
 อด วรอินฺทราชา ตํ ฉคฺวา
 อนุคฺคณฺวา สิมฺ เต ปาปฺเชคฺวา
 วรมหาราชทพฺพิ ปหริคฺวา สํ—
 มคฺเชน ปน อณฺณมณฺณํ บุษ—
 ฉาเปคฺวา นลาเท สรคฺคํ อ—
 ปวิญฺจํ ฉลิตฺวา วรมหาราชทพฺพิ
 มหนฺตํ มรณฺตํ ฉาฉาเปคฺวา
 คมฺบิ ปริวาราเปกิ.

วรมหาราชทพฺพิโพ อฮาเรณ—
 โท พลเสถํ ทิสฺวา อคฺุราสน—
 โท ภิตฺโต ภิชฺชนฺโต ปลาโยคฺวา
 นพิชฺชยนคฺวํ คจฺฉกิ.

โส ปรมคฺวํโลกนาถราชา
 ทคฺฉิ อตฺุเส ๑ มหนฺเต ชเน
 ๑ ลภิตฺวา สกนคฺวํ นีวคฺคกิ.

สู้รบกันเป็นสามารถ

ส่วนสมเด็จพระอินทราชา ได้
 ทรงทราญแล้วก็เร่งรีบตามไป ครั้น
 ถึงแล้วก็เข้าค้ำคองทัพพระมหाराช
 เจ้า สู้รบกันเป็นสามารถ พระ
 อินทราชา ก็ตั้งขึ้น ณ พระ นลาทไม่
 เข้า จึงไปรบให้ฆ่าฟันกองทัพ
 พระมหाराชเจ้าล้มตายลง เป็นอัน
 มากแล้วให้ล้อม พระมหाराชเจ้า
 ไว้.

ทัพพระมหाराชเจ้า . ท่านทาน
 ไม่ไว้ พระมหाराชเจ้าเห็นพล
 ทหารเหลืออยู่น้อย ก็ตกพระทัย
 กลัว หนีไปเมืองเชียงใหม่.

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
 ได้ช้างม้าผู้คนเป็นอันมาก เสด็จ
 กลับพระนคร.

ทศานิกอฏฐิตตสกุภราชนา—
 กสัวญเว โส ราชชา ุพาม—
 ฌิชาวาส กาวาเปตี.

ในนี้ มะโรงสุลคักราช ๔๓๐
 ไปรคให้สร้างวัคพามณิ,

ททนนุทวี ทคุดยี่ โสยี่ อ—
 ปสมุปนโน วสิตวา อฏฐมาเส
 วิพภมตี.

ก่อนนั้นมา สมเด็จพระบรมไตร
 โลกนาถเจ้า ทรงพระผนวช
 อยู่ณวัคพามณิ ใต้แปกเกื่อน
 แล่วลาพระผนวช.

โส ราชชา ุชรายุโก วิสทิ—
 วสุสิ รัชชี่ กาวเรทวา กาดกโต
 ขถากมมุคโต.

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
 เจ้า เสดยราชสมบัตินี้ได้ ๕๐ พรรษา
 ทรงพระชราแล่วก็เสด็จ สวรรคต
 ไปตามขถากรรณ.

ททนนุทวี ทสุส ราชปุคโต
 วรินุทราชา นาม ทคุด รัชชี่
 กาวเนโต มหาปุณโวย สุชี่ วสทิ.

ถ้ากันั้น พระอินทราชา
 บุตร มีบุญญาธิการเป็นอันมาก
 เสดยราชสมบัติน้อยี่เป็นสุขสำราญ
 พระ ราชฤท ทัย ใน กรุง เทพมทา
 นคร.

ปณฺณรสาธิกอุจฺจตสฺสทุก—
 ราชกุกฺกุฏสํวฺรเว โส ราช
 เสทกฺกุญฺชวี ลภติ.

ในปีระกา รุสคักราช ๘๓๕
 สมเด็จพระอินทราชา ได้ช้างเผือก

คทนนฺตรวี คสฺส ราชปฺกฺโต
 ชาโต อุจฺจวารสาธิกอุจฺจต—
 สทุกราชมฺลิกสํวฺรเว โส ราช

ในปีชวศ รุสคักราช ๘๓๘
 สมภพพระราชบุตร ของสมเด็จพระ
 พระอินทราชา.

(ทมกณฺธะ)

วันที่ ๘ เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๒

ข้าพระพุทธเจ้าพระญาณวิจิตร (สิทธิ โสจนาภ) แปล